

NATIONAL OPEN UNIVERSITY OF NIGERIA (NOUN)

YOR 212: YORUBA FOLKTALES

LÁTI ỌWÓ

ỌLAGOKE ALAMU Ph.D

Department of Linguistics and Nigerian Languages
Ekiti State University, Ado-Ekiti, Nigeria

COURSE CODE: YOR 212

COURSE TITLE: YORUBA FOLKTALES

COURSE CONTENT SPECIFICATIONS (COURSE DESCRIPTION)

This course focuses on the following: the universality of folktales; types of folktales; motifs in folktales; the world of folktales, characterization, setting and techniques; performance, the narrator and the audience, the songs in folktales, creativity and originality of rendering; folktales and myths.

ÌFÁÁRÀ SÍ KỌ̀Ọ̀SÌ YÌÍ

Nínú kọ̀ọ̀sì yìí ni a ó ti ẹ̀ ẹ̀gbéyẹ̀wò ìtánkáyé àlọ́, irúfẹ́ àlọ́, kókó inú àlọ́, ibùdó àlọ́, àwọn ẹ̀dá-itàn àti aáyán ifiwàwẹ̀dá; abbl. tí apàlọ́ n ló láti gbé itàn kalẹ̀; àwọn akópa nínú àlọ́, orin àti ìwúlò orin inú àlọ́; ọ̀gbón ìsòtàn àti ọ̀gbón àtinúdá.

Course writer: Professor Ọlagoke Alamu

Course Editor: Professor Adesọla Ọlateju

Vice Chancellor's Message

Forward

ÀKÓÓNÚ KÓÒSÌ

Módù Kínní: Ìfáàrà

Ìpín kínní: Oríṣi àlò, Àbùdá wọn àti Ìwúlò Àlò

Ìpín kejì: Ìṣíde Àlò

Ìpín kẹta: Àwọn Èròjà inú Àlò

Módù Kejì: Kókó Ọ̀rò, Ìhun àti Ìfiwàwèdá

Ìpín kínní: Kókó ọ̀rò inú àlò

Ìpín kejì: Ìhun-itàn àlò àti àbùdá itàn

Ìpín kẹta: Èdá-itàn àti Ìfiwàwèdá

Módù Kẹta: Ìlò Èdè àti Bátàni Gbólóhùn Ìṣíde àti Ìparí Àlò

Ìpín kínní: Ìlò Èdè inú àlò

Ìpín kejì: Bátàni gbólóhùn ìṣíde àti iparí àlò

Módù Kẹrin: Àṣàyàn Àlò Ìjàpá àti Àtupalẹ̀ wọn

Ìpín kínní: Ìjàpá, Àgbò àti Igbá

Ìpín kejì: Ìjàpá lóyún ijà̀ngbò̀n

Ìpín kẹta: Ìjàpá àti Bàbá Oníkàn

Ìpín kẹrin: Ìjàpá, Ajá, Èkùn àti Ọ̀de

Módù Karùn-ún: Àṣàyàn Àlò Olórogún tàbí Àlò miíràn àti Àtupalẹ̀ wọn

Ìpín kínní: Itàn Orogún méjì àti Ọ̀kọ̀ wọn

Ìpín kejì: Ìyáálé gbé ọ̀mọ̀ iyàwó rẹ̀ sínú ọ̀tí

Ìpín kẹta: Ìyáálé roko tán

Ìpín kẹrin: Tanimọ̀la àti Orogún iyá rẹ̀

ÀFOJÚSÚN KỌỌSÌ

The course is designed to equip students with

1. adequate skills in the analysis of the Yoruba folktales.
2. expose the students to the world of Yoruba folktales, with reference to the Yoruba world-view, philosophy and culture.
3. educate them on the oralness of Yoruba oral literature.

STUDENT'S ROLE

The student should use the study material as the major medium of instruction since the method of instruction is the distance learning mode. Each student is expected to study this material prior to the examination.

Evaluation

Continuous assessments are carried out in the form of assignments based on this study material. The assignments will constitute 40% of the total score. The examination constitutes 60% of the total score. There will be three Tutor Marked Assignment for the course before the candidate is qualified for the examination.

ÌLÀNÀ MÁÀKÌ GBÍGBÀ

Àtẹ̀ isàlẹ̀ yíí ẹ̀ ẹ̀ àfihàn bí máàkì gbígbà yóò ẹ̀ rí.

Ìgbéléwòn	Máàkì
Iṣẹ́-ṣíṣe/Àmúṣe módù 1 – 5	Ogójì (40%)
Ìdánwò Àṣekágbá	Ogóta (60%)
Àpapọ̀	Ogórùn-ún (100%)

MÓDÙ KÍNNÍ: ÌFÁÁRÀ

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsun
- 3.0 Ìbéèrè ìsaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Oríṣi àlò àti Àbùdá wọn
- 4.2 Ìwúlò Àlò
- 4.2.1 Fún Ìdánilékòó
- 4.2.2 Fún Ìdáráyá
- 4.2.3 Fífi idí òótó múlè
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Sísè
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Àlò jé òkan lára lítírésò àtenuḍenu Yorùbá tí ó tàn kálè ju àwọn lítírésò àtenuḍenu yòókù lọ. Àwọn oṃodé ni a máa n pa àlò fún léyìn iṣé òòjò. Alé ni a máa n pa àlò pàápàá nígbà tí òṣupá bá yọ . Ìdí ni èyí tí àalò àpagbè fi jé òkan lára àwọn eré tí à n pè ní eré òṣupá, èyí tí àwọn oṃodé máa n ṣe ní ilè káààrò -oò-jíire. Àgbàlagbà kan ni ó máa n pa àlò fún àwọn oṃodé.

Àlò jé àwọn itàn tí ó dá lé àṣà àti iṣe Yorùbá . Òpòlopò àṣà Yorùbá bí i igbéyàwó , oúnjẹ, aṣò wíwò, òkú sínsin, àṣà Iranraenilówó, orin àti ijó ni ó wa nínú àlò. Oríṣiríṣi imò èrò ijìnlè Yorùbá (tí à n pè ní filósófí), èrò àti igbàgbó àwọn Yorùbá , pàápàá nípa Olódumarè, àwọn òrìṣà, oḍún ibílè àti àwọn ohun mèmèrè àyíká tí Olódumarè dá ni ó wà nínú àlò . Káàkiri àgbáyé ni a ti n pa àlò . Ó fèrè má sí í orílè àgbáyé kan tí kò ní àlò tirè.

Àwọn ìtàn àtínúdá ni àlò jẹ . A kò mọ ẹnì pátó tí ó dá wọn sílẹ̀ nítorí àtẹ̀nùdẹ̀nu ni wọn. Ẹ̀gbọ̀n bá yí, àwọn ònkòwé bí i Babalọ́lá (1979) àti Ọ̀pádòtun (1994) ti ẹ̀ àkójọ̀pò wọn, wọn sì ti di kíko sílẹ̀.

Ìpín kínní: Oríṣi àlò, Àbùdá wọn àti Ìwúlò Àlò

Ìpín kejì: Ìṣíde Àlò

Ìpín kẹta: Àwọn Èròjà inú Àlò

2.0 Èrò̀ngbà àti Àfojú̀sùn

Léyìn ìdánìlẹ̀kòò yí, ó gbòdò le ṣàlàyé:

- (1) itumò àlò, àti àwọn akópa nínú àlò.
- (2) oríṣi àlò tí ó wà àti àbùdá wọn.
- (3) àwọn ohun tí à n lo àlò fun.
- (4) oríṣiríṣi àṣà àti ìmò ìjìnlẹ̀ èrò Yorùbá (Yorùbá filòsofì) tí n bẹ̀ nínú àlò.

3.0 Ìbèèrè ìṣaájú

1. Njé o ti gbó nípa àlò rí?
2. Irú àlò wo ni o ti gbó nípa rẹ?

4.0 Ìdánìlẹ̀kòò

4.1 Ìpín Kínní: Oríṣi Àlò àti Àbùdá wọn

Oríṣi àlò méjì ni Yorùbá ní. Èkínní ni àlò àpagbè tí a tún n pè ní àlò onítàn (folktale). Èkejì sì ni àlò àpamò (riddles). Àlò àpagbè, èyí tí kòòsì yí dá lé jẹ̀ àwọn àlò tí ó ní ìtàn nínú, tí ó sì sáábà máa n dá lé ẹ̀ranko kan tí a mọ̀ sí ìjàpá (the tortoise). Àmọ̀ kì í ẹ̀ ìjàpá nìkan ni àlò àpagbè máa n dá lé , ó tún le dá lé àwọn ènìyàn , ẹ̀gbọ̀n ti ìjàpá ni ó wọ̀pò jùlọ̀. Ìjàpá ni ó sáábà máa n jẹ̀ olú ẹ̀dà-ìtàn nínú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àlò Yorùbá.

Oríṣi àlò kejì ni èyí tí à n pè ní àlò àpamò . Nínú oríṣi àlò yí , apàlọ̀ yòò bèèrè ìdáhùn tó rúnìlọ̀jú tàbí ìbèèrè tí kò lọ̀ tààrà, èyí tí àwọn ọ̀mọ̀dẹ̀ máa ronú jìnlẹ̀ láti wá à ìbèèrè sí. Fún àpẹ̀rẹ̀ ihun àlò àpamò ni èyí:

- (i) Apàlọ̀: Àalọ̀ o!

Ọmọdẹ: Ààlò!
Apàlọ: Kí ló bọ sódò tí a kò rí kó?

Ìdáhùn irú àlọ yí gba ìronú jinlẹ láti fẹ̀sì sí . Èsì àlọ yìi ni ‘iyò’ (salt). Ìdí èyí sì ni pé tí a bá da iyò sómi, níṣe ni yóò domi fún ra rẹ.

(ii) Apàlọ: Ààlọ o!
Ọmọdẹ: Ààlọ!
Apàlọ: Òkun n h́o yeye
Òsà n h́o gbùdù
Alákọrí korí bọ ọ
Ki ni o?

Ìdáhùn sí àlọ yìi ni ‘orógùn’ . Orógùn ni à n ló láti ro óúnjẹ nínú omi gbígboná tí n h́o yeye.

4.2 Ìwúlò Àlọ

Ìṣe m̀eta pàtàkì ni à n fì àlọ ṣe:

- (1) À n ló ó fún ìdánilékò . A fì n kó àwọn ọmọdẹ lẹkò pàápàá nípa iwà ọmólúwàbí .
Ìdí ni èyí tí iwà rere fì máa n borí iwà búburú nínú àlọ.
- (2) À n ló ó fún ìdáráyá. À n fì ìtàn inú àlọ dá àwọn ọmọdẹ láráyá.
- (3) À n ló ó láti fì ìdí òótó m̀lẹ̀ pàápàá nípa àṣà Yorùbá.

4.2.1 Ìdánilékò

Yorùbá máa n lo àlọ onítàn láti kó àwọn ọmọdẹ ní èkó iwà rere tàbí iwà ọmólúwàbí. Àwọn iwà bí i òótó síṣo , èmí irèlè , ibòwòfágbà, àìṣòlẹ, àìṣemélé, iwòntunwònsi, àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ, ni àwọn iwà rere tí Yorùbá kà sí iwà ọmólúwàbí , èyí tí ó ṣe àwùjọ ní ànfààní , tí ó sì dára fún ibágbépò èdá . Yorùbá gbàgbọ̀ pé iwà rere lẹ̀ṣọ̀ èniyàn, ṣùgbón àwọn iwà bí i olè jìjà, irọ̀ pípa , ọ̀lẹ̀ ṣìṣe, imélé ṣìṣe , igbéraga, àibòwòfágbà, ojúkòkòrò, àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ, ni àwọn iwà tí Yorùbá bu ẹnù àtẹ̀ lù tí wón sì kà sí iwà búburú . Irú àwọn iwà yìi ni Yorùbá gbàgbọ̀ pé ó ní ìjìyà nínú , tí kò sì ṣe ànfààní fún àwùjọ àti ibágbépò èdá.

Àwọn iwà búburú yíi ni àwọn iwà tí a gbé wọ ijàpá nínú àlọ onítàn . Àwọn iwà yíi ni wọn sì jẹ kí ijàpá máa jìyà nínú àlọ . Àwọn iwà búburú ijàpá ni ó n mú wàhálà àti ijìyà bá a.

4.2.2 Ìdàrayá

Yorubá máa n pa àlọ láti dá àwọn ọmọdé láráyá , pàápàá lẹyin isẹ òòjọ wọn . Ìdí ni èyí tó fi jẹ pé alé ni à n pa àlọ, pàápàá, ní àkókò òṣùpá.

Oríṣiríṣi ọ̀nà ni àwọn ọmọdé máa n gbà kópa nínú àlọ nígbà tí a bá n pa àlọ láti dá ara wọn láráyá. Wọn lè gbe àwọn orin inú àlọ, tàbí lu ilù sí àwọn orin yíi, kí wọn sì jó sí i. Ìsínjẹ apàlọ máa n pa àwọn ọmọdé lẹrin -ín. Bákan náà ni àwọn ète tí apàlọ ṣe àmúlò, (èyí tí a ó rí níwájú) máa n jẹ kí itàn náà dùn létí wọn.

4.2.3 Fífi idí òótó múlẹ̀

Àwọn àlọ onítàn kán wà tí à n lò láti fi sọ idí tí ohun kan fi ṣelẹ̀ . Irú àwọn àlọ bẹ̀e ni àkólé wọn máa n ní apólà gbólóhùn yíi : “Ìdí tí...”. Fún àpẹ̀ẹ̀re ‘Ìdí tí Ejò fi n pa Eku jẹ’, ‘Ìdí tí Ológbò ṣe n lé Èkúté kiri’ , Ìdí tí Abiamọ̀ kí í fi í sin ọmọ̀ délé ọkọ’ (Òpádòtun 1994). Wo àpẹ̀ẹ̀re irúfẹ̀ yíi sí i ní abẹ̀ Módù kẹ̀ta.

5.0 Ìṣọ̀nìṣókí

Nínú ipín yíi, kókó pàtàkì méjì ni a yèwò . Èkíní ni oríṣi àlọ tó wà àti àbùdá ikòòkan wọn . Oríṣi àlọ kíni ni àlọ àpagbè, èyí tí a tún n pè ní àlọ onítàn, èyí tí kòòsì yíi dá lérí. Èkejì sì ni àlọ àpamò, èyí tí kò ní ità n nínú tí ó ní idáhùn sí ibèèrè nínú . Kókó kejì tí a yèwò ni iwúlò àlọ tàbí isẹ̀ tí àlọ n ṣe. Àwọn kókó mètá yíi ni : idánìlẹ̀kòò, idàrayá àti fífi idí òótó múlẹ̀.

5.0 Iṣẹ̀ Ṣiṣe

1. Dárúkọ oríṣi àlọ tó wà.
2. Kínni àwọn àbùdá àlọ kòòkan?
3. Kín ni iwúlò àlọ?

6.0 Ìwé Ìtókasi

Babalolá, A. (1979) *Àkójopò Àlò Ìjàpá (Apá keji)*. Ibadan: University Press.

Ojo, O. *Ìjàpá Tirókò Oko Yannibo*. Ikeja: Longman Nigeria Ltd.

Òpádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn Àlò Onítàn*. Ìbàdàn: Y-Books.

Ìpín Kejì: Ìsíde Àlò Àpagbè/Onítàn

Àkóónú

- 1.0 Ifáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìsaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Àwọn ọ̀nà tí à n gbà síde àlò
- 4.1.1 Lílo àlò àpamò
- 4.1.2 Lílo ìsòrò̀ngbèsi
- 5.0 Ìsonísókí
- 6.0 Iṣé Sṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ifáára

Ní abẹ̀ ipín yìí, ohun tí a ó gbéyèwò niàwọn oríṣi ọ̀nà tí a fi n síde tàbí bèrè àlò.

2.0 Èròngbà àti Afojúsùn

Ní iparí ìdánilékòó yìí, o gbòdò lè mọ̀:

- (1) àwọn oríṣi ọ̀nà tí a fi n síde àlò
- (2) àpẹ̀rẹ̀ méjì ó kéré tán tí à n lò láti síde àlò

3.0 Ìbéèrè ìsaájú

- 1. Njé o mọ̀ ọ̀nà tí à n gbà bèrè àlò?
- 2. Èwo ni o mọ̀ nínú ìbèrè tàbí ìsíde àlò yìí?

4.0 Ìdánilékòó

4.1 Àwọn oríṣi ọ̀nà tí a fi n síde àlò

4.1.1 Lilo Àlọ Àpamọ

Kí a tó pa àlọ onítàn, àlọ àpamọ ni apàlọ kókó máa n fí síde tàbí bèrè. Apàlọ máa n lo ogbón yìí láti ta àwọn ọmọdé (olùgbọ) jí àti láti pèsè ọkàn wọn sílẹ̀ fún àlọ-onítàn nàà.

Fún àpẹẹrẹ apàlọ lè bèrè báyii:

Apàlọ: Ààlọ o!

Àwọn ọmọ: Ààlọ!

Apàlọ: Kí ló n lọ lójúde ọba tí kò kí ọba?

Ta ló mò ọn o?

Nínú àpẹẹrẹ òkè yìí, apàlọ pe àkíyèsì àwọn ọmọ láti múrasílẹ̀ láti gbọ̀ àlọ tí ó fẹ́ pa. Èyí ló mú kí àwọn ọmọ nàà fèsì sí gbólóhùn àkókó apàlọ nípa síso pé ‘ààlọ’. Lẹ́yìn èyí ni apàlọ yóò wá gbé àlọ àpamọ̀ rẹ̀ kalẹ̀, èyí tí àwọn ọmọdé nàà yóò ronú jinlẹ̀ sí, kí ọkàn nínú wọn tí ó nawọ̀ yóò dáhùn nípa síso pé ‘Èmi mò ọ ọn’. Lẹ́yìn èyí ni ọmọ nàà yóò dáhùn pé ‘òjò’. Tí ọmọ nàà bá gba idáhùn, apàlọ yóò sọ pé ‘o gbà á o’. ‘Bí ọmọ nàà bá sì sì idáhùn sí àlọ àpamọ̀ nàà, apàlọyóò ní ‘hún ùn’ ó sì í o’. Apàlọ yóò sì tún pe ẹ̀lòmíràn tí tí a ó fí mọ̀ idáhùn sí àlọ àpamọ̀ nàà. Nígba mìíràn, apàlọ ni yóò fí ẹnu ara rẹ̀ tùmọ̀ àlọ nàà bí kò bá sí ẹni tí ó mọ̀ idáhùn sí àlọ àpamọ̀ nàà láàrin àwọn ọmọdé nàà.

Àpẹẹrẹ àlọ àpamọ̀ mìíràn tí apàlọ le lò niyí. Àpẹẹrẹ yìí gùn ju ti àkókó lọ:

Apàlọ: Ààlọ o!

Àwọn ọmọ: Ààlọ!

Apàlọ: Wòrúkú tindí tindí,

Wòrúkú tindí tindí,

Wòrúkú bí igba ọmọ, gbogbo wọn ló lé ní tiròò.

Kín ni o?

Àwọn ọmọ: Erèé

3.1.2 Lilo Isòròngbèsì

Lẹ́yìn tí apàlọ bá lo àlọ àpamọ̀ láti ta àwọn ọmọ jí àti láti pèsè ọkàn wọn sílẹ̀ fún àlọ - onítàn nàà, ní isòròngbèsì kan yóò wáyé láàrin apàlọ àti àwọn ọmọdé , tí ó jẹ olùgbọ̀ r ẹ̀.

Àpẹẹrẹ isòròngbèsì nàà niyí, ó sì jẹ ọnà tí à n gbà síde àlọ-onítàn:

Apàlò: Ààlò o
 Àwọn ọmọdé: Ààlò
 Apàlò: Ní ojó kan...
 Àwọn ọmọdé: Ojọ kan kí tán láyé
 Apàlò: Ní ìgbà kan...
 Àwọn ọmọdé: Ìgbà kan n lọ, ìgbà kan n bọ, ojó n gorí ojó.
 Apàlò: Bábá kan wà
 Àwọn ọmọdé: Ó wà bí èwà

Léyìn ìṣíde àti ìṣòròngbèsì yíí ni apàlò yóò bèrè ìtàn tí ó fẹ sọ.

Yàtò sí àpẹẹrẹ òkè yíí, ọ̀nà mìíràn wà tí apàlò lè ló láti ṣíde àlò rẹ. Àpẹẹrẹ kejì ni ó wà ní ìsàlẹ̀ yíí:

Apàlò: Ààlò o!
 Àwọn ọmọdé: Ààlò!
 Apàlò: Àlò mi dá fùrùgbágbòó
 Àwọn ọmọdé: Kó má gbágbòó ọmọ mi lọ
 Apàlò: Ó dá lérí Ìjápá Tírókò ọkọ Yánníbo tó n lọ láàrin èpà
 tó ní opélopé pé òun ga.

Nínú àpẹẹrẹ kejì ni a tún ti rí àpẹẹrẹ ìṣòrò ùngbèsì mìíràn èyí tí ó yàtò diẹ̀ sí àpẹẹrẹ kínní . Irú ìṣòròngbèsì bá yíí , níbi tí àwọn ọmọdé máa n fèsì sí ọ̀rò apàlò náà máa n jẹ kí wọn múrasílẹ̀ láti gbó àlò onítàn tí apàlò fẹ̀ pa. Irú ìṣíde kejì yíí ní èfẹ̀ nínú , èyí tí ó máa n mú àwọn ọmọdé rérìn-ín. Gbogbo wa la mò pé igi èpà kí í ga rara . Diẹ̀ náà sì ni Ìjápá fi ga ju èpà lọ. Léyìn ìṣíde yíí ni Apàlò yóò bèrè sí sọ ìtàn rẹ.

5.0 Ìṣọ̀nìṣókí

A ti fún wa ní àpẹẹrẹ oríṣi ríṣi ọ̀nà tí apàlò n gbà láti ṣíde àlò . Apàlò kókó máa n lo àlò àpamò láti ta àwọn ọmọ jí tàbí láti mú àwọn ọmọ lára sílẹ̀ láti gbó àlò onítàn tàbí àpagbè . Ọ̀nà kejì tí apàlò n gbà ṣíde àlò ni lílo ìṣòròngbèsì èyí tí a ti fún wa ní àpẹẹrẹ rẹ ní 3.1.2.

6.0 Iṣẹ́ Sísẹ

1. Kọ oríṣi àpẹẹrẹ méjì tí apàlọ́ ǹ ló láti síde àlọ́ sílẹ̀.
2. Kín ni àwọn ìdí tí apàlọ́ fí ǹ lo irú ìsíde yìí.

7.0 Ìwé Ìtókasi

1. Amoo, T. A. (1988) *Yorùbá Ọdún Kìn-in-ní*. Ibadan: Evans Brothers.
2. Ogundeji, P.A. (1991) *Introduction to Yoruba Oral Literature*. Ibadan: Dept. of Adult Education, University of Ibadan.
3. Ọpádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn àlọ́ onítàn*. Ibadan: Y – Books.

Ìpín Kẹta: Àwọn Èròjà Inú Àlọ

Àkóónú

- 1.0 Ifáára
- 2.0 Èròngbà
- 3.0 Ìbèèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Àwọn Èròjà inú Àlọ
- 4.1.1 Orin
- 4.1.2 Ìsínjẹ
- 5.0 Ìṣoniṣókí
- 6.0 Iṣé Síṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ifáára

Oríṣíríṣi èròjà ni apàlọ máa n ló láti gbé àlọ kalẹ̀. Àwọn èròjà wònyí bí i orin àti isínjẹ ni àwọn ète ti apàlọ máa n lo láti jẹ kí àlọ náà dùn àti pa àwọn oṣodé lẹ̀rìn -ín. Àwọn èròjà yìí ni a ó mẹnubà lábé ipín yìí.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Ní iparí idánilékòó yìí, akékòó gbòdò lè mọ:

- (1) ipa tí orin kó nínú àlọ
- (2) iwúlò orin nínú àlọ
- (3) àwọn ọ̀nà isínjẹ inú àlọ

3.0 Ìbèèrè ìṣaájú

- 1. Dárúkọ àwọn èròjà tó máa n wà nínú àlọ
- 2. Kín ni iwúlò orin nínú àlọ?
- 3. Kọ orin àlọ kan tí o mọ.

4.0 Ìdánìlẹ̀kòò

4.1 Àwọn Èròjà inú Àlọ

4.1.1 Orin

Oríṣi ète ni apàlọ lè lò láti mú itàn rẹ̀ dùn àti láti jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀dé gbádùn itàn náà. Ọ̀kan nínú àwọn ète yìí ni orin. Irú orin inú àlọ̀ yìí máa n ní bátàni lílẹ̀ àti ègbè. Apàlọ̀ ni yóò máa lé orin, àwọn ọ̀mọ̀dé yóò sì máa gbè é. Fún àpẹ̀rẹ̀, ẹ̀ jẹ́ kí á wo orin àlọ̀ yìí láti inú itàn ‘Ìjàpá àti Ìyá-Èlẹ̀pà:

- (i) Lílẹ̀: Èlẹ̀pà yìí, ẹ̀lẹ̀pà yìí o
Ègbè: Pẹ̀rẹ̀rẹ̀pẹ̀ù
Lílẹ̀: Ọ̀ bá jó lọ bí Ọ̀yọ̀ Ilé
Ègbè: Pẹ̀rẹ̀rẹ̀pẹ̀ù
Lílẹ̀: Ọ̀ bá jó lọ bí Ọ̀fà Mojò
Ègbè: Pẹ̀rẹ̀rẹ̀pẹ̀ù
Lílẹ̀: Ǹ bá wò dí igbá dè ọ̀.
Ègbè: Pẹ̀rẹ̀rẹ̀pẹ̀ù
Lílẹ̀: Èpà pẹ̀ù, ẹ̀pà pẹ̀ù
Ègbè: Pẹ̀rẹ̀rẹ̀pẹ̀ù
Lílẹ̀: Èpà pẹ̀ù, ẹ̀pà pẹ̀ù
Ègbè: Pẹ̀rẹ̀rẹ̀pẹ̀ù

Àpẹ̀rẹ̀ mìíràn nìyí láti inú ‘Ìtàn Orogún Méjì àti Ọ̀kọ̀ Wọ̀n’

- (ii) Lílẹ̀: Gbewé mi, gbewé mi jẹ
Ègbè: Àgbò gbewé mi jẹ
Lílẹ̀: Ọ̀dún keta ọ̀kọ̀ ti lọ
Ègbè: Àgbò gbewé mi jẹ
Lílẹ̀: Èmi ò rìnnà bọ̀kùnrin pàdẹ̀
Ègbè: Àgbò gbewé mi jẹ
Lílẹ̀: Ọ̀kùnrin ó tẹ̀ní fún èmi sùn rí
Ègbè: Àgbò gbewé mi jẹ

Lààrin ìtàn ni apàlò ti máa n dá orin, tí àwọn ọ̀mọ̀dé yóò sì dide láti jó, pàtẹ̀wọ̀ tàbí lu ilù sí i. Ní ìgbà miiran, orin inú àlọ̀ àpagbè tàbí onítàn ni ó mú un yàtò sí àlọ̀ àpamọ̀, èyí tí kò ní orin nínú.

Oríṣíríṣi ni iwúlò orin nínú àlọ̀:

- a) Ó máa n jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀dé gbádùn ìtàn náà dárádára.
- b) Ó máa n jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀dé kópa nínú ìtàn náà.
- d) À n ló ó láti má jẹ́ kí ìtàn sù àwọn ọ̀mọ̀dé náà, kí wọn kí ó má ba à sùn lọ.
- e) Ó n jẹ́ kí ìtàn kí ó tèsíwájú.

4.1.2 Ìsínjẹ

Ìsínjẹ ni ète miiran tí apàlò máa n ló láti mú kí ìtàn rẹ̀ dùn. Ìsínjẹ ni fifi ara tàbí èyà ara sòrò láti ẹ̀ ẹ̀sínjẹ àwọn ẹ̀dá -ìtàn inú àlọ̀ náà. Lílo irú ète yìí máa n jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀dé gbádùn àlọ̀ onítàn náà dárádára nítorí pé isínjẹ lè pani lèrin-ín.

Nínú isínjẹ, apàlò lè rán imú sòrò láti sí n ẹ̀dá-ìtankan jẹ. Kò sí ẹ̀dá-ìtàn tí apàlò kò lè sínjẹ. Afójú ni o, olóyún ni o, arọ ni o, ó sì lè jẹ́ ẹ̀ni tí ó ga tàbí ẹ̀ni kùkuru.

Ní kùkuru, apàlò máa n lo isínjẹ láti sín ị̀sesí, ihùwàsí, ị̀rísí àti ị̀sòròsí ẹ̀dá-ìtàn inú àlọ̀ tí ó n pa jẹ. Ète isínjẹ lílò yìí máa n jẹ́ kí ìtàn náà dùn, kí àwọn ọ̀mọ̀dé gbádùn rẹ̀, kí wọn sì tún rò pé òótọ̀/òtítọ̀ ni ìtàn náà.

5.0 Ìṣoníṣókí

Lábé ipín yìí, a ti ẹ̀ ẹ̀gbéyèwò orin gégé bí ọ̀kan lára ète tí apàlò n ló láti mú kí ìtàn rẹ̀ dùn. A ẹ̀ ẹ̀ àkíyèsí pé orin inú àlọ̀ máa n ní bátàni lílé àti ègbè. Bákan náà, ni a ti ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀gbéyèwò àwọn iwúlò orin. Orin máa n jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀dé gbádùn ìtàn náà dárádára; ó n jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀dé kópa nínú ìtàn kí ìtàn náà má ba à sù wọn. Ète kejì tí àwọn apàlò n ló láti gbé àlọ̀ kalẹ̀ ni isínjẹ. Èyí ni apàlò n ló láti sín ị̀sesí, ihùwàsí àti ị̀rísí ẹ̀dá-ìtàn jẹ.

6.0 Iṣẹ́ Ṣíṣe

1. Bátàni wo ni orin inú àlọ̀ ní? Fi orin inú àlọ̀ kan ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀pẹ̀rẹ̀.
2. Kọ iwúlò orin inú àlọ̀ sílẹ̀.

3. Kí ni ìsínjẹ?
4. Kí ni ìwúlò ìsínjẹ?
5. Àwọn ohun méréin wo ni apàlọ máa n sìnjẹ lára èdá-itàn?

7.0 Ìwé Ìtókasi

1. Babalọlá, A. (1979) *Àkójopò Àlọ Ìjàpá (Apá kínni)*. Ibadan: University Press.
2. Ọpádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn àlọ onítàn*. Ibadan: Y – Books.

MÓDÙ KEJÌ: KÓKÓ ỌRỌ, ÌHUN ÌTÀN ÀTI ÌFÌWÀWÈDÁ

Ìfáàrà

Lábé Módù yí, a ó ẹ̀ agbáyèwò àwọn kókó ọ̀rọ̀ tí àlọ onítàn máa n dá lé. Lẹ́yìn èyí ni a ó mẹnuba ìhun ìtàn àti ìfiwàwèdá.

Ìpín kínní: Kókó ọ̀rọ̀ inú àlọ-onítàn

Ìpín kejì: Ìhun ìtàn àti àbùdá rẹ̀.

Ìpín kẹta: Ìfiwàwèdá

Ìpín kínní: Kókó ọ̀rọ̀ inú àlọ-onítàn

Àkóónú

- 1.0 Ìfáàrà
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ịṣaájú
- 4.0 Ìdánilékò
- 4.1 Kókó ọ̀rọ̀
- 4.1.1 Èsan
- 4.1.2 Ìdí Abájọ
- 4.1.3 Orogún ẹ̀ṣe
- 4.1.4 Ìdánwò
- 5.0 Ìṣoníṣókí
- 6.0 Ịṣe Ẹ̀ṣe
- 7.0 Ìwé Ịtókasi

1.0 Ìfáàrà

Kókó ọ̀rọ̀ ni ọ̀ye , ẹ̀kọ̀, tàbí ọ̀gbón tí asòtàn tàbí apàlọ kan fẹ̀ fi kọ̀ wa nínú ìtàn rẹ̀ . Kókó ọ̀rọ̀ yí ni àhunpọ̀ ìtàn rọ̀ mọ̀. Bí a bá fẹ̀ mọ̀ kókó ìtàn , a ní láti wo àhunpọ̀ ìtàn náà dáadàa àti ibáṣepọ̀ àti ikọ̀lura tó wáyé láàrin àwọn ẹ̀dá-ìtàn, èyí tí ó mú ìtàn náà tẹ̀síwájú.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Léyìn idánilékòò yíi, akékòò gbódò lè sọ àwọn kókó ọrò tí àlọ-onítàn ní àti idí tí a fi gbé àwọn kókó yíi kalẹ nípa lílo bátàni ihun itàn náà.

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

1. Kí ni ìtumò kókó àlọ?
2. Fún wa ní àpẹrẹ kókó àlọ kan tí o mò.

4.0 Ìdánilékòò

4.1 Kókó ọrò

4.1.1 Èsan

Ìgbàgbọ Yorùbá ni pé ohun tí ènìyàn tàbí ẹdà kan bá gbìn ni yóò kà á . Eni tí ó ẹ rere á ríre, ẹni tó sì ẹkà, á ríkà, àtoore àtikà, ọkan kii gbé. Ìdí ni èyí tí ẹsan fi jẹ ọkan lára kókó pàtàkì tó wà nínú àlọ-onítàn. Dandan ni kí ẹdà-itàn kan gba ẹsan iwà rere tó hù tàbí iwà búburú.

Gégé bí olú ẹdà-itàn àlọ, idí ni èyí tí a fi n fi iyà jẹ ijàpá nítorí àwọn iwà búburú tó n hù. Fún àpẹrẹ, iwà olè tí ijàpá hù nínú itàn ‘Ìjàpá àti Ìyá Alákàrà ’ níbi tí ó ti n lọ jí àkàrà ni ó mú kí ọsanyìn ẹlèsẹ kan pa á . Bákàn náà, iwà ọdàlẹ, iwọra, imọtaraeni-nikan, olè àti àìsòótó ijàpá ló mú kí ó kú nínú itàn ‘Ìjàpá àti Àdàbà Jọ Dá Oko Kan’.

4.1.2 Ìdí-abájọ

Àlọ-onítàn máa n ẹ àlàyé ohun tí ó mú kí ohun kan rí bí ó ẹ rí . Ní ọpọlọpọ igbà ni èyí máa n jẹyọ ní iparí à ló tàbí nínú àkólé itàn gan-an fúnrarẹ. A rí àpẹrẹ èyí nínú àkólé àlọ-onítàn tí Babalọla (1973) ẹ àkójọpọ rẹ. Àkólé yíi ni ‘Ìdí tí orí Ìjàpá fi pá’ àwọn àkólé tí ó jọ àkólé tí a mẹnubà lókè yíi. Fún àpẹrẹ ‘Ìdí tí ọrun fi jinnà sí ayé’, ‘Ìdí tí ológbò fi n pa ẹkúté jẹ’ àti ‘Ìdí tí èyìn ijàpá ẹ rí kángunkàngun’ , ‘Ìdí tí igúnnugun fi pá lórí’.

4.1.3 Orogún s̄ise

Nínú àwọn itàn àlọ miiran tábí àwọn àlọ olórogúnni a ti máa n rí kókó -itàn yíi. A tún lè pe àwọn oríṣi itàn tí a ti n rí kókó yíi ní àlọ olórogún . Owú jíjẹ láarin iyáálé àti iyawó ni ó máa n fa ijà orogún. Nínú irú àlọ báyii, iyáálé ni ó máa n kóriira iyawó , tí yóò sì ní dandan kí ó bá ohun wá n̄kan ohun kan tí ó s̄onù . Ó lè jẹ igbákọ tí iyawó yá lówó iyáálé, tí odò sì gbé e lọ . Irú iyáálé bẹ̀ẹ̀ yóò ní dandan igbákọ òun tí odò gbé lọ ni òun fẹ . Irú iwà búburú yíi àti iwà ẹsan yíi, ni yóò mú iyawó rin irin-àjò lọ inú igbó kan níbi tí ẹmí àirí kan yóò ti ràn án lówó láti rí ohun tó n wá. Ifaradà àti iforítì ni iyawó bẹ̀ẹ̀ fi n borí irú is̄oro báyii.

4.1.4 Idánwò

Idánwò máa n jẹyọ nínú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn àlọ olórogún . Nínú akitiyan iyawó láti wá ohun iyáálé rẹ̀ tó s̄onù tábí tí ó bajẹ̀ lówó rẹ̀ ni yóò ti bá idánwò padé . Iyawó yíi lè rin irin-àjò lọ inú igbó kan tábí ilú òdì kejì láti s̄awári ohun tí iyáálé rẹ̀ p̄on ọ̀n ní dandan tó fẹ̀ gbà padà lówó rẹ̀ l áti gbèsan. Nínú irin-àjò yíi ni yóò ti bá iwin tábí bàbá arúgbó kan tí yóò gbé is̄ẹ̀ tábí idánwò fún un láti s̄e , kí ó tó rí ohun tó n wá . Ó lè ní kí ó hú igi n̄lá kan láàarin àkókò kékeré kan . Igbà miiran, arúgbó tábí iwin yíi lè ní kí ó gbín agbàdo tí yóò hù lóòjọ. Irú is̄oro yíi ni iyawó máa n bá padé . S̄ugb̄on ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ igbà ni iránlówó yóò dé nítorí inú rere rẹ̀. Iránlówó yíi lè jẹ iwin miiran tábí iyá rẹ̀ tí ó ti kú. Àwọn yíi ni yóò s̄e iránlówó fún iyawó bẹ̀ẹ̀ láti s̄e idánwò yíi ní às̄eyorí.

5.0 Is̄onísókí

Nínú idánilékòọ̀ yíi, a ti s̄e agbèyèwò àwọn olú kókó tí ó s̄áábà máa n jẹyọ nínú àlọ-onítàn. A sì ti s̄alàyé ohun tí kókó -òrò jẹ gégé bí ohun kan pàtó tí itàn dá lérí . Lára àwọn kókó òrò tó máa n jẹyọ nínú àlọ ni: ẹsan, idí abájo, orogún s̄ise àti idánwò.

5.0 Is̄ẹ̀ S̄ise

1. Kí ni itumòtí o lè fún kókó-òrò?
2. Olú kókó-itàn mélòó ni ó wá nínú àlọ-onítàn?

3. Şe àpèjúwe olú kókó-ìtàn kòòkan.

7.0 Ìwé Ìtókasi

Ogundeji, P.A. (1991) *Introduction to Yoruba Oral Literature*. Ibadan: Department of Adult Education, University of Ibadan. pp. 30 – 38.

Ìpín Kejì: Ìhun àti Àbùdá Ìhun Ìtàn

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánìlẹ̀kòò
- 4.1 Àbùdá ìhun ìtàn
- 4.2.1 Àṣeṣtúnṣe ìṣẹ̀lẹ̀
- 4.2.2 Àyípadà ìgbà
- 4.2.3 Ìṣẹ̀lẹ̀ àyísódi
- 4.2.4 Ìrànlowó
- 4.2.5 Ibùdó ìṣẹ̀lẹ̀
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Ìṣé Síṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Níbi yíi, a ó ṣe àgbéyèwò ìhun ìtàn àti àwọn àbùdá tí ìhun ìtàn máa n ní . Èyí ṣe pàtàkì nítorí àwọn èròjà yíi ni a lò láti gbé ìtàn kalẹ̀.

Ìtàn yàtò sí síṣò ìtàn kan ní ṣókí . Ó yàtò sí síṣò ìtàn lásán . Àwọn ọ̀nà tí a gbà gbé ìtàn kalẹ̀ tàbí ìhun ìtàn pò ni à n pè ní ìhun -ìtàn. Ìhun ìtàn àlò kì í lójúpò rará, tààrà ló máa n lọ. Àlò-onítàn ní àwọn ọ̀nà tí a fí gbé e kalẹ̀ èyí tí a lè pè ní àbùdá ìhun-ìtàn.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Léyìn idánìlẹ̀kòò yíi, akẹ̀kòò gbódò le;

- (1) sọ itumò àhunpò-ìtàn
- (2) ṣàlàyé àwọn àbùdá ìhun-ìtàn márààrún tí a ó mẹnubà ní ọ̀kòòkan.

3.0 Ìbèrè ìṣaájú

1. Bátàni won i itàn inú àlọ máa n ní?
2. N̄ jé o mọ nípa àbùdá ihun-itàn?

4.0 Ìdánìlẹ̀kòó

4.1 Àbùdá Ìhun-itàn

4.1.1 Àṣeṣetúnṣe ìṣẹ̀lẹ̀

Sìṣe ohun kan náà ju èèkan tàbí èmèjì lọ nínú àlọ ni à n pè ní àṣeṣetúnṣe ìṣẹ̀lẹ̀ . A rí àpẹrẹ èyí nínú itàn ‘Ìjàpá , Àgbè àti àwọn ọmọ rẹ’. Àṣeṣetúnṣe ìṣẹ̀lẹ̀ ṣẹ̀lẹ̀ nígbà tí ìjàpá lọ sí oko àgbè láti lọ jí erèé (èwà) ní èmèta. Lákòókò, gbogbo àwọn ọmọ àgbè yí àti iyawó rẹ ni ìjàpá kòrin fún nínú òkùnkùn tí gbogbo wọ n sì sálo fi erèé sílẹ̀ kí ìjàpá tó jí erèé lọ. Ènú ya àgbè gidigidi nígbà tí wọn rọ̀yìn fún un nípa ohun tó ṣẹ̀lẹ̀ lóko , ó sì pinnu láti tẹ̀lẹ̀ àwọn ọmọ àti òṣìṣẹ̀ rẹ̀ ní ọjọ̀ kejì lọ wo ohun tó n̄ ṣẹ̀lẹ̀ lóko. Nígbà tí ilẹ̀ sù ni ìjàpá tún kọ orin abàmi rẹ̀ , èyí náà ba àgbè lẹ̀rù ó sì sálo . È̀kẹ̀ta ni ọwọ̀ tó tẹ̀ ìjàpá , tí ó já sí kòtò tí babaláwo àti àgbè gbé, tí igi ọ̀sooro ọ̀sooro tí wọn rì mọ̀ kòtò sì gún ìjàpá pa.

Láàrin àṣeṣetúnṣe ìṣẹ̀lẹ̀ báyii ni orin àlọ tí n̄ jẹyọ. Èyí sì fi àyè sílẹ̀ fún àwọn ọmọ̀dé tó n̄ gbọ̀ àlọ onítàn láti kópa nínú àlọ náà nípa gbígbe orin, ilù lílù àti ijó jíjọ.

4.1.2 Àyípadà ìgbà

Nínú àyípadà ìgbà ni a ti n̄ rí kí ìgbà yí padà fún èdà -itàn kan. Èni tí ó lólá ní ìbèrè itàn lè di tálákà ní ìparí .Bákan náà, èni tí ó ti tálákà lè di ọ̀lọ́lá t àbí olówó.Èni tí ó sì ti n̄ gbé láàrin ènìyàn lè di èni tí ó n̄ gbé inú igbó . Àpẹrẹ itàn báyii pọ̀ nínú itàn olórogún . Bákan náà, ni ó wà nínú itàn ìjàpá sùgbón nínú itàn olórogún ni ó ti wópò jùlọ.

Nínú itàn “Ìjàpá sọ Àparò di èrò Igbó” , àyípadà ìgbà ṣẹ̀lẹ̀ sí Àparò èni tí ó ti n̄ gbé ààrin ilú tó wá di èrò inú igbó nígbà tí àwọn ẹ̀ranko yòókù rí i pé olè ni.

Bákan náà, ni a rí àpẹ ẹrẹ àyípadà ìgbà nínú itàn ‘Ìjàpá , Abuké Ọ̀ṣìn àti Ìgbín’ . Lẹ̀yìn tí ìjàpá pa Abuké Ọ̀ṣìn ó paró mọ̀ Ìgbín pé òun ló pa á . Nígbà tí wọn fẹ̀ pa Ìgbín ó bèèrè fún ọ̀gbón kan láti mọ̀ ìdí ọ̀ótọ̀ . Nígbà tí Ìjàpá rò pé ọ̀ba tí dá Ìgbín lólá , ó jẹwọ̀ pé

òun lòun pa Abuké Oṣin , ní irètí pé ọba yòò dá òun lólá . Sùgbón pípa ni a pa Ìjápá fún ìjìyà èṣè rẹ.

4.1.3 Ìṣẹ̀lẹ̀ Àyísódì

Gégé bí Ògúndjì (1991: 34) ṣe wí, “ìṣẹ̀lẹ̀ àyísódì máa n wáyé nínú àlọ-onítàn nígbà tí àyọ́rísí ìgbésẹ̀ tí èdà-itàn kan gbé bá jẹ̀ àyísódì tàbí òdikejì àyọ́rísí ìgbésẹ̀ kan náà tí èdà itàn yìí tàbí í èdà itàn miíràn gbé . Ìtumò èyí ni pé òdikejì tàbí àyísódì àyọ́rísí ìgbésẹ̀ àkókòni ó ṣẹ̀lẹ̀ lẹ̀yìn tí èdà-itàn kan tún gbé irú ìgbésẹ̀ àkókò yìí.

A máa n rí àpẹ̀rẹ̀ ìṣẹ̀lẹ̀ àyísódì bá yìí nínú itàn olórogún tàbí iyàwó àti iyáálé . Iyàwó yòò rin irin-àjò lọ sí ilú òdikejì tàbí inú igbó aginjù láti ṣe àwá rí ohun iyáálé rẹ kan tí ó sọ̀nù tàbí bàjẹ̀ lówó rẹ. Nínú irin-àjò yìí ni yòò ti bá aláàánú kan pàdé, eni tí yòò ṣoore fún un . Nípa èyí iyàwó lè di ọ̀lórò . Bí iyáálé bá rí irú ọ̀rò tí iyàwó ní yìí , òun náà yòò pinnu láti rin irú irin -àjò bẹ̀ẹ̀. Sùgbón ní igbẹ̀ yìn iyà, ikú àti ẹ̀sín ni irú iyáálé bẹ̀ẹ̀ máa n bá pàdé.

4.1.4 Ìrànlówó

Nígbà tí wàhálà tí kò ní ọ̀nà àbáyọ̀ bá dé bá olú èdà -itàn, ìrànlówó àirótélẹ̀ máa n dé bá olú èdà-itàn bẹ̀ẹ̀.Ìrànlówó àirótélẹ̀ yìí máa n dà bí i iṣẹ̀ iyanu tàbí ìṣẹ̀lẹ̀ mériiírí . Irú ìrànlówó bá yìí lè wá láti ọ̀wọ̀ bàbá tàbí olú èdà-itàn kan tí ó ti kú tí ó sì rí irú iyà tí ó n jẹ̀ ọ̀mọ̀ rẹ, nípa iṣẹ̀ òlọ̀ tàbí idánwò tí ó n bẹ̀ níwájú rẹ , tí ó sì ní láti ṣe kí ó tó ní àṣeyọ́rì . Irú ìrànlówó bá yìí máa n jẹyọ̀ nínú àwọ̀n itàn tí kókó ọ̀rò wọ̀n jẹ̀ mọ̀ idánwò.

4.1.5 Ibùdó-ìṣẹ̀lẹ̀

Ìṣẹ̀lẹ̀ inú itàn àlọ̀ kì í sáábà ní ibùdó-ìṣẹ̀lẹ̀ tí ó ní orúkọ̀ gidì tàbí orúkọ̀ ilú . Ìdí ni èyí tí a fí máa n rí ipèdè bíi ‘Ní igbà lááláé’ , ‘Ní ilú Ìjápá’ . Kò sí ibi tí itàn àlọ̀ kò ti lè ṣẹ̀lẹ̀.Ó lè jẹ̀ ní ọ̀run, lábẹ̀ omi òkun àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ. Nítorí idí èyí ni a fí mọ̀ pé ìṣẹ̀lẹ̀ mériiírí ni ìṣẹ̀lẹ̀ itàn àlọ̀ jẹ̀, kì í ṣe ìṣẹ̀lẹ̀ ojú ayé.

5.0 Ìṣoníṣókí

Nínú idánilékòó yíí, a ti ṣe àgbéyèwò àwọn àbùdá ihun itàn tí ó wà nínú àlò. Àwọn ni: àyípadà ìgbà, àṣeṣetúnṣe, ìṣẹ̀lẹ̀ àyísòdí, irànlówó àti ibùdó ìṣẹ̀lẹ̀ . Àwọn àbùdá yíí ni àwọn ọ̀nà tí a fi n gbé itàn kalẹ̀.

6.0 Iṣẹ́ Sísẹ

- (a) Kí ni itumò àhunpò-itàn?
- (b) Ṣe àlàyé lórí àwọn àbùdá ihun itàn yíí:
 - (i) àyípadà ìṣẹ̀lẹ̀
 - (ii) irànlówó
 - (iii) ibùdó-ìṣẹ̀lẹ̀
 - (iv) àṣeṣetúnṣe ìṣẹ̀lẹ̀
 - (v) àyípadà ìgbà

7.0 Ìwé Ìtókasi

Òpádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn àlò onítàn*. Ibadan: Y – Books.

Ogundeji, P.A. (1991) *Introduction to Yoruba Oral Literature. (Ìfáàrà sí Lítírẹ̀ṣò Alohùn Yorùbá)*. External Studies Programme. Adult Education Department, University of Ibadan.

Ògúnpolú, I.B. (1989) “Tíòrì Ìgbétànkalẹ̀ Láwùjọ : Ìlànà Ọ̀tun Láti Ṣe Àtúpalẹ̀ Lítírẹ̀ṣò Yorùbá” *Semina ni Írántí J .S.A. Odujinrin*. Lagos. Dept. of Nigerian Languages and Literatures, Ogun State University, Ago Iwoye, pp. 283 – 294.

Ìpín Kẹta: Èdá-itàn àti Ìfiwàwèdá

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ịsaájú
- 4.1 Ìdánilékòó
- 4.2 Ìtumò èdá-itàn
- 4.3 Ìfiwàwèdá
- 5.0 Ìsonísókí
- 6.0 Ịşé Şişe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Lábé ipín yí, àwọn ohun tí a ó yèwòniitumò èdá-itàn, oríşì èdá-itàn àti aáyan ìfiwàwèdá.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Léyìn idánilékòó yí, akékòó gbòdò le şàlàyé:

- (a) itumò èdá-itàn
- (b) oríşì àwọn èdá-itàn inú àlò onítàn
- (d) itumò ìfiwàwèdá àti aáyan ìfiwàwèdá

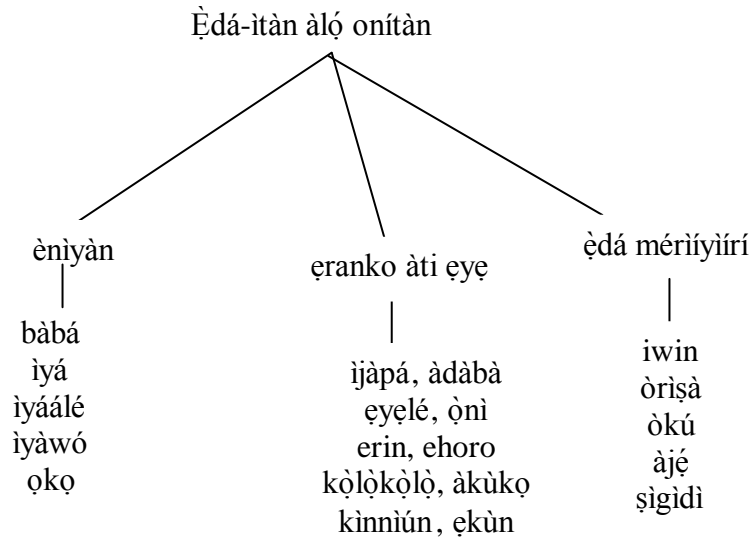
3.0 Ìbéèrè ịsaájú

1. Fún wa ní àpèrẹ àwọn èdá-itàn inú àlò.
2. Irú èdá-itàn wo ni ìjápá?

4.0 Ìdánìlẹ̀kòò

4.1 Ìtumò ẹ̀dà-itàn

Àwọn tí ó kópa nínú àlọ onítàn ni à n pè ní ẹ̀dà-itàn. Ìsòrí ẹ̀dà-itàn méta ló wà nínú àlọ onítàn. Ìsòrí kínní ni àwọn èniyàn (ẹ̀dà). Ìsòrí kejì ni àwọn ẹranko . Ẹ̀kẹta sì ni àwọn ẹ̀dà mériyíírí. Lábé ìsòrí èniyàn, lábé ẹranko àti ẹyẹ ni a ti rí àdàbà, ẹyẹlé, ọ̀nì, erin, ehoro àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ . Lábé à wọn ohun mériyíírí sì ni àwọn iwin , ọ̀rìṣà, ọ̀kú àti àjé . Àwòrán onígì ìsàlẹ̀ yíi yòò túbò jẹ́ kí àlàyé tí à n ṣe yé ọ.

Àjọṣepò àti ibáṣepò máa n wà láàrin àwọn ẹ̀dà -itàn yíi pàápàá láàrin èniyàn àti ẹranko. Èyí wópò nínú àlọ ijápá. Fún àpẹ̀rẹ̀ ní nù itàn ‘Ìjápá àti Ìyá Alákàrà’ (Babalọla 1979: 20 – 25), a rí àpẹ̀rẹ̀ ibágbépò àti ibáṣepò láàrin ẹranko àti èniyàn . Lára àwọn ẹ̀dà-itàn inú itàn yíi ni : Ìjápá, Ìyá Alákàrà , Omidan kan (ọmọ-alákàrà), ọba, àwọn ọdẹ, babaláwo, ọ̀sanyìn-ẹ̀lẹ̀sẹ̀ kan àti àwọn ijòyè.

Kì í ṣe ní gbogbo igbà ni àwọn ẹ̀dà -itàn inú itàn àlọ máa n jẹ́ orúkọ gidì . Yàtò fún àwọn ẹranko , ẹyẹ àti igi àti àwọn ohun miiran t í kò ní ẹ̀mí sùgbón tí wón ní orúkọ bí i àpáta, ọ̀jò, omi, abbl. Àwọn èniyàn inú àlọ kì í ní orúkọ pátó . Irú iṣẹ̀ tí wón n ṣe tàbí ipò tí wón wà ní a fí n pè wón . Fún àpẹ̀rẹ̀: Ọba, Ìjòyè, Ìyá-alákàrà, Ọdẹ, Àgbẹ̀, Bàbá-Ẹ̀lẹ̀mu, ọ̀rẹ̀ Alábahun, ọmọ-ọba, iyàwó, iyáálé àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ . Yánníbo, iyàwó Ìjápá ni ó fẹ̀rẹ̀ jẹ́ eni tí a fún lórúkọ.

4.2 Ìfiwàwèdá

Ó yẹ kí á sàlàyé péìfiwàwèdá yàtò sí èdá-itàn.Ìfiwàwèdá ni àwọn oḡbón tí ònkòwé lò láti mú kí àwọn èdá -itàn inú iṣẹ ọn à rẹ ní àwòmọ èniyàn tàbí iwà tí ònkòwé gbé wọ àwọn èdá -itàn rẹ . Lóòótó a kò l è sọ ní pàtó pé ònkòwé báyii báyii ni ó kọ itàn , àlò, sùḡbón itumò ìfiwàwèdá yìi náà bá ti èdá-itàn inú àlò mu.

Gégé bí ó ẹ jé káari -ayé, ohun márùn-ún ni a lè fi ẹ itupalẹ iwà èdá-itàn inú itàn kan:

- (i) ohun tí asòtàn sọ nípa èdá-itàn
- (ii) ohun tí àwọn èdá-itàn yòókù sọ nípa rẹ
- (iii) ohun tí èdá-itàn náà bá sọ nípa ara rẹ
- (iv) iṣesí àti ihùwàsí èdá-itàn náà.
- (v) irísí àti orúko èdá-itàn náà.

Ohun tí asòtàn bá sọ nípa èdá -itàn ẹ pàtàkì púpọ láti júwe irú èniyàn tí èdá -itàn náà jé . Bákán náà ni ohun tí àwọn èdá -itàn yòókù bá sọ nípa èdá -itàn kan náà ẹ pàtàkì láti ẹ àpẹjúwe irú ẹni tí èdá-itàn náà jé. Nígbà miiran, èdá-itàn kan lè ẹ àpẹjúwe ara rẹ. Èyí náà tún máa n jé kí á mọ irú èniyàn tí èdá -itàn náà jé. Iṣesí àti ihùwàsí èdá-itàn kan náà máa n ràn wá lówó láti mọ irú ẹni tí ó jé. Fún àpẹrẹ iwà Ìjàpá nínú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ itàn àlò ìjàpá jé kí a lè sọ irú èdá-itàn tí Ìjàpá jé.Àwọn iwà bí olè jíjà, ojúkòkòrò, àinítẹ̀lọ̀rùn, irọ̀ pípa àti àwọn iwà búburú miiran tí Ìjàpá n hù ní à n lò láti ẹ àpẹjúwe rẹ . Gbogbo akitiyan yìi ni à n pè ní ìfiwàwèdá.

Ní igbèyìn, a lè lo irísí tàbí orúko èdá -itàn láti ẹ àpẹjúwe rẹ .Fún àpẹrẹ orúko àti inagijẹ tí a fún Ìjàpá jé kí á mọ irú èdá -itàn tí ó jé – ‘Ìjàpá ọ̀lọ̀gbón-ẹ̀wé’, ‘Ìjàpá Tírókò Oko Yánníbo’. Oríki ìjàpá nínú àwọn àlò onítàn náà júwe irísí rẹ:

Ìjàpá Tírókò Oko Yánníbo
Èsẹ danindanin bí àran ọ̀pẹ
Tó kólékólé, tó fi irán bà á jé
Tí n ló láarin ẹ̀pà, típàkọ̀ rẹ̀ n hàn firífírí
Ó ní ọ̀pẹ̀lọ̀pẹ̀ pé òun ga!

Nínú oríkì yíí, a lè júwe ìrísí Ìjápá báyíí : Ó jé ẹranko tàbí ẹdà -itàn tí ẹsẹ rẹ yí bí i àran ọpẹ, ẹdà-itàn tó ní igbá léyìn àti ìrán ní ìdí rẹ . Ìlà méjì tí ó gbéyìn jé kí á mò pé ẹranko tàbí ẹdà-itàn kúkúrú, tí kò ga ni Ìjápá.

5.0 Ìsọnísóké

Nínú ìdánilékòọ yíí, a ti ẹ ẹgbéyẹwò ìtumò àti oríši ẹdà -itàn tó wà. Ìsòrí mètá ni a pín àwọn ẹdà -itàn sí : ẹniyàn, ẹranko àti ẹyẹ àti ẹdà mériíyírí . Bákan náà , ni a ẹ ẹgbéyẹwò ohun tí ifiwàwèdá jé àti àwọn ọnà tí a lè lò láti ẹ àpẹjúwe ẹdà-itàn kan tàbí irú ẹni tí ó jé.

6.0 Işé Şişe

1. Şàlàyé lórí irú àwọn ẹdà-itàn tó wà nínú àlọ onitàn.
2. Kí ni ìtumò ifiwàwèdá?
3. Àwọn ohun márùn-ún wo ni a lè lò láti fi şàpẹjúwe ẹdà-itàn kan?

7.0 Ìwé Ìtókasi

Ogundeji, P.A. (1991) *Introduction to Yoruba Oral Literature. (Ìfáárà sí Lítírẹşò Alohùn Yorùbá)*. External Studies Programme. Adult Education Department, University of Ibadan.

Dasylya, A. O. (2017) “Folklore, Oral Traditions and Oral Literature” in Toyin Falọla and Akintunde Akinyemi (ed.) *Culture and Customs of the Yoruba*. USA Pan-African University press, pp. 139 – 158.

MÓDÙ KĘTA: ÌLÒ ÈDÈ ÀTI BÁTÀNÌ GBÓLÓHÙN ÌŞÍDE ÀTI ÌPARÍ ÀLÓ

Àkóónú Ìpín kínní: Ìlò Èdè

- 1.0 Ìfáàrà
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsun
- 3.0 Ìbéèrè ìşáájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Àfiwé tààrà
- 4.2 Àfiwé ẹlẹlọ
- 4.3 Ìfohunpèniyàn/Ìşohundèniyàn
- 4.4 Àşodùn/Asorégèé
- 4.5 Ìfirómòrísí/Ìfirógbóyeyo
- 4.6 Àwítúnwí
- 5.0 Ìşoníşókí
- 6.0 Ìşé Şíşe
- 7.0 Ìwé Ìtókásí

1.0 Ìfáàrà

Ní abẹ Mòdù yìí ni a ó ti şe àgbéyèwò ọnà ìşowóloèdè inú àlọ àti àwọn bátàni ìşíde àti ìparí àlọ. Bátàni ìlò èdè nínú àlọ ni ìşíde àti ìparí àlọ jẹ.

Ìpín kínní: Ìlò Èdè

Ìpín keji: Bátàni Gbólóhùn Ìşíde Àlọ

Ìpín kẹta: Bátàni Gbólóhùn Ìparí Àlọ

Ìlò èdè jẹ ohun pàtàkì tí kò şe é fojú fò rárá nínú itupalẹ ìşé ọnà lífírẹşò kan bí i àlọ onítàn. Lílo èdè tó dára máa n jẹ kí itàn múnilókàn gidí . Èdè ni ó n mú itàn dùn nínú àlọ yòówù tí apàlọ fẹ pa.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsun

Léyìn idánilékòó yìí, o gbòdò mọ:

1. ohun tí ìlò èdè jẹ

2. diẹ lára àwọn ọ̀nà èdè tó jẹyọ nínú àlọ

3.0 Ìbèèrè ìṣaájú

1. Kí ni ilò-èdè?
2. Fún wa ní àpẹrẹ ọ̀nà-èdè mètá.

4.0 Ìdánílẹ̀kọ̀

4.1 Àfiwé Tààrà

Ọ̀nà èdè yìí máa ń jẹyọ púpọ̀ nínú àlọ . Ohun méjì tó jọra ni a fi ń wé ara wọn nínú àfiwé tààrà. Ìjọra yìí lè jẹ nípa irísí, irírí àti ihùwàsí. Àfiwé tààrà ní àwọn ọ̀rọ̀ kan tí ó ń ṣe atọ́ka rẹ̀. Àwọn ọ̀rọ̀ nàà ni: bíi, bí, tó. Àwọn ọ̀rọ̀ yìí jẹ ọ̀rọ̀-ìṣe tí ó ń fi irísí hàn.

Nínú ìtàn Ìjàpá àti Àwọn Èrò Ojà (Ọ̀pádòtun 1994: 80 – 83) a rí àpẹrẹ̀ àfiwé tààrà níbè:

- (i) Àwọn ọ̀mọ̀ loun tú n bẹ̀rẹ̀ sí pa sílẹ̀ bí idin yìí (o.i. 80). Èyí tùmọ̀ sí pé àwon ọ̀mọ̀ Ìjàpá pò bí idin ṣe ń pò.
- (ii) ‘Oníkálùkù bá gba orin nàà bí ẹni gba igbá ọ̀tí (o.i. 82).

Ní ayé àtijọ̀ níṣe ni à ń gbé igbá ọ̀tí kiri . Bí ẹni kan bá ti mu ọ̀tí tàbí ẹmu nínú igbá yòò gbé e fún ẹni tí ó tẹ̀lé e.

Nínú ìtàn ‘Ìjàpá àti Àdàbà jọ dá oko kan’ a rí àfiwé tààrà níbi tí asòtàn ti ń ṣe àpẹ̀júwe bí oko tí Ìjàpá àti Àdàbà jọ dá ṣe tóbi tó.

- (iii) Oko yẹn kàn lọ gbansasa bí omi òkun ni
Nínú ìtàn ‘Ìjàpá àti Àgàrà̀mọ̀kù (Babalọ̀la, 1979: 8).
- (iv) Ó ń fahón pón nu béré bíi ejò (o.i. 7).

4.2 Àfiwé Èlẹ̀lọ̀

Àfiwé èlẹ̀lọ̀ nàà ni à ń pè ní ‘mètáfò’. Àfiwé inú ọ̀nà èdè yìí kò lọ tààrà bíi ti àfiwé tààrà. Ìjọra tí ó dálé orí ihùwàsí àti irísí nàà gbódò wà nínú ohun méjì tí a fi ń wé ara wọn. Fún àpẹrẹ̀ tí a bá ní:

- (i) Ajá ni ọ̀mọ̀ nàà

Ohun tí à n ɛ ni pé, à n fi iwà ọmọ náà wé ti ajá. Èyí ni pé ọmọ náà n ɛ ịsekúɛ.

Nígba miíràn, ọgangan ịɛlèlè ni ó máa n jé kí á mọ itumò àfiwé ẹ lélò nítorí pé àfiwé kan lè ní ju itumò kan lọ. Fún àpeere:

(ii) Èlédè ni obinrin náà

Ìtumò èyí pín sí ọ̀nà m̀eta. Ọ̀nà kínní ni pé, ọ̀bùn ni obinrin náà. Èkejì sì ni pé obinrin náà bímọ púpọ bí ẹ̀lédè. Ịketa ni pé ó ní inú fùfù (ibínú àbìjù).

Àwọn onímò kan tilè sọ pé àfidípò (metonymy) ní àfiwé ẹ̀lélò jé nítorí à n fi ohun kan di ohun miíràn. Fún àpeere nínú oríkì Yorùbá, a lè fi inagijẹ dípò orúkọ ẹnìkan.

(iii) Adéyemí Alówólódù

Nínú àpeere yí, Alówólódù le è rọ̀pò Adéyemí. Bí a bá ti pé é, a á mọ pé oun (Adéyemí) ni à n pé.

Àpeere àfiwé ẹ̀lélò tabí àfidípò náà pọ̀ nínú àlọ àpamò àti ọ̀we Yorùbá

Àpeere àfiwé ẹ̀lélò wà nínú itàn ‘Ìjàpá ká ehín Erin’.

(iv) kàkà kí ewé àgbọn rọ̀, líle ni n le sí i. (o.i. 36)

Àpeere yí náà jé ọ̀kan nínú ọ̀we Yorùbá. Şùgbọ̀n àisàn baba Yánníbo, iyáwó Ìjàpá ni a fi n wé ewé àgbọn nínú ọ̀we yí.

(v) egungun-náin-eran-tóró ni (o.i. 36)

Àfiwé yí n ɛ irísí baba Yánní bo nígbà tí ó n şàisàn. Ìtumò èyí ni pé ó rù gidì; kò lèran lára.

(vi) ‘Abokorere ni àwọn ará àdúgbò máa n pe gbogbo wọn’

Àpeere yí jẹ mọ àpeere (iii) lókè. Nítorí pé àwọn ọ̀rè m̀fà (Ejò, Ẹmọ, Àfè, Ẹdá, Ẹlírí àti Ẹgbára) inú àlọ yí jé àgbè tí oko wọn sì tóbi, àwọn èniyàn fún wọn ní inagijẹ yí, èyí tí ó di orúkọ wọn. Nínú itàn ‘Ìdí tí Ejò fi n pa Eku jẹ’ ni a ti mú àpeere yí (Ọ̀pádòtun 1994: 12).

4.3 Ìfohunpèniyàn/Ìsọhundèniyàn

Kí á gbé iwà, ihùwásí tabí irísí èniyàn wọ ohun tí kí í ɛ èniyàn ni à n pé ní ifohunpèniyàn. Nínú ọ̀nà-èdè yí ni ohun tí kí í ɛ èniyàn tabí ohun tí kò lèmií ti n hùwà èniyàn kan tabí ní àbùdá èniyàn. Ọ̀nà èdè yí ni àwọn miíràn náà n pé ní Ìsọhundèniyàn.

Olábòdé (1992: 42) tilẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ àkójọpọ̀ lilo “ẹ̀yà ara ẹ̀nìyàn láti tọ̀ka sí ohun tí kì í ẹ̀ ẹ̀nìyàn . Àwọn òkù ìṣohundẹ̀nìyàn ni Olá bọ̀dé pe àwọn àpẹ̀rẹ̀ yíi nítorí pé wọn ti di bárákú nínú ẹ̀dẹ̀ Yorùbá:

Orí igi
 Enuònà
 Etí odò
 Ojú ilẹ̀

Gbogbo àwọn ohun aláilẹ̀míi tí kì í ẹ̀ ẹ̀nìyàn tí a fa ilà sí lókè yíi ni wọn ní àbùdá ẹ̀nìyàn tí a fi ní ẹ̀ ẹ̀pẹ̀júwe wọn . Àpẹ̀rẹ̀ ìfòhùnpẹ̀nìyàn tàbí ìṣohundẹ̀nìyàn náà pọ̀ nínú àlọ onítàn:

- (i) ‘Àpáta yíi téjú’
- (ii) ‘Ògbéni Àpáta’

(Babalọ̀la, 1979: 6)

- (iii) Ó bá wọ̀lé, ó sán ẹ̀kòtò rẹ̀, ó gbé igbá rẹ̀, ó mú àdá rẹ̀.

(Babalọ̀lá 1979: 29)

Ìjàpá ni ó ẹ̀ bí ẹ̀nìyàn nínú àlọ ‘Ìjàpá àti Àbòn-ẹ̀yìn’.

Nínú àlọ ìjàpá, gbogbo àwọn ẹ̀ranko mú àwọn àlọ yíi ni ó ní hùwà bí ẹ̀nìyàn . Wọn ní sọ̀rò, wọn ní ní ìtákurọ̀so , wọn ní ní ọ̀ba , wọn ní ní ìdílẹ̀ àti bẹ̀ẹ̀ lọ , àwọn ẹ̀bọ̀ra ní sọ̀rò , ọ̀sanyìn ẹ̀lẹ̀sẹ̀ kan, méjì, méfà wà. Fún ìdí ẹ̀yí, a lè sọ̀ pé ìṣohundẹ̀nìyàn ni ó jẹ̀ kókó ọ̀nà - ẹ̀dẹ̀ inú àlọ onítàn.

4.4 Àsọ̀dùn/Àsọ̀rẹ̀gẹ̀

Gégẹ̀ bí ọ̀rọ̀ tí à ní pe ọ̀nà -èdẹ̀ yíi, síso àsọ̀dùn ni ó rọ̀mọ̀ . A lè sọ̀ pé ọ̀nà -èdẹ̀ yíi rọ̀mọ̀ ohun tí Yorùbá ní pè ní à-sọ̀-ré-kojá-ewé. Jíjúwe ìṣẹ̀lẹ̀ kan tàbí ohun kan tí kò le ẹ̀lẹ̀, sùgbón tí ó lè mú itàn kan dùn.

Àpẹ̀rẹ̀ ọ̀nà -èdẹ̀ yíi pọ̀ nínú àlọ onítàn . Ẹ̀ jẹ̀ kí á wo àyọ̀lọ̀ yíi nínú ‘Itàn Ìjàpá àti Àgàrà̀mọ̀kì’ :

- (i) Ìjàpá gbé Àgàrà̀mọ̀kù délé Ọ̀ba ; ó sọ̀ ó kalẹ̀ . Àgàrà̀mọ̀kù ní kí wọn bẹ̀rẹ̀ sí í se oúnjẹ̀ fún ọ̀nà ; wọn bẹ̀rẹ̀, wọn ní sè , wọn ní sọ̀ , gbogbo ẹ̀ran tó wà nílúú : ewúré,

àgùntàn, adìe, pépéye, àgbò, òbúko, ẹranílá, gbogbo rẹ ni wọn sè fún Àgàrànmòkù , ó sì n jẹ wọn. Agàrànmòkù rẹ é, kì í yó; bó ti n jẹ bẹ̀e ló n ̀su, ló n ̀tò.

(Babalọ́lá, 1979: 11)

A rí i nínú àyọ̀lò yí pé àsoḍùn wà níbẹ̀ . Ìbèèrè tó lè wá sí ọkàn wa ni pé: Ñjẹ̀ èyí lè ṣelẹ̀ kí ẹnìkan jẹ̀ gbogbo ẹran yí tán ? Àsoḍùn ni èyí jẹ̀ , ṣùgbón ó mú itàn nàà dùn.

(ii) B́akan nàà nínú itàn Ìjàpá àti Ìyá Ẹlẹ̀pà a rí àsoḍun:

Léyìn èyí, Ọba ránṣẹ̀ pe gbogbo àwọn irúnmolẹ̀ ilú . Nígba tí àwọn imolẹ̀ nàà dé iwájú Ọba , Ọba bẹ̀ wọn pé ó kàn wó n, ó kan àgbààgbà, pé lójó-ọjà ijó méréin òní, wọn ó bá òun mú olẹ̀ afinìṣẹ̀sín nàà. Ọsanyìn ẹ̀lẹ̀sẹ̀mẹ̀wàá wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀ mésàn-án wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀mẹ̀jọ wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀mẹ̀je wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀mẹ̀fà wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀ m̀arùn-ún wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀ méréin wà n ̀bẹ̀; ẹ̀lẹ̀sẹ̀ m̀eta wà n ̀bẹ̀;

(Babalọ́la 1973: 5)

4.5 Fírómòrísí

Àpeere fírómòrísí tàbí fírógbóye yò pò nínú àlọ onítàn .A ó ṣe àyèwò diẹ̀ . Nínú itàn ‘Ìjàpá àti Àdàbà jọ dá oko kan’ ni a ti rí àpeere yí:

(ix) Àwọn ọ̀rẹ̀ méjì yí wá jọ dá oko kan , oko yí tó ibùsò méjì ní ibú , ó tó ibùsò m̀eta ní iró. Oko yẹn kàn lọ gbansasa bí omi òkun ni . Wọn wá gbín oríṣíríṣi ohun tí ẹnu n jẹ̀ sínú rẹ̀: ịṣu lọ salalu, gbogbo rẹ̀ ta bòkùàbòkùà, wọn san ebè kérékéré bí ẹ̀gbé ògiri ògbólógbòó ilé; ẹ̀gẹ̀ ta fàlafàla; àgbàdo gbómọ̀pọ̀n dònkùdònku, ewébè lọ sùà bí i koríko inú pàpá , wọn dúdú minrinminrin bí ewéko etípadò , gbogbo ohun ògbìn wọn ṣe d̀aradára.

(Babalọ́lá 1973: 8)

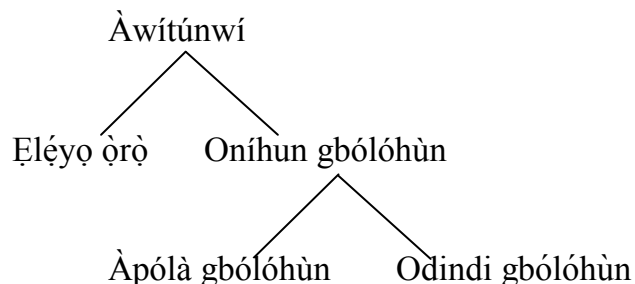
(x) Akèngbè rún wómúwómú – p. 19

(xi) Ilẹ̀ n rọ̀ gírìgírì, gbogbo igi igbó n m̀ì riyàriyà –p. 22

(xii) wọn sèèsì tẹ̀ ìgbáko mólẹ̀, ó fọ̀ pékepéke –p. 34

4.6 Àwítúnwí

Oríṣi àwítúnwí méjì ló wà . Àwọn ni : àwítúnwí ẹlẹyọ ọrọ àti àwítúnwí oníhun gbólóhùn. Ẹ̀gbọ̀n a lè ṣe átúnpin oníhun gbólóhùn sí ọ̀nà méjì : àwítúnwí àpólà gbólóhùn àti àwítúnwí odidi gbólóhùn. A lè lo àwòrán onígi láti jẹ́ kí ọ̀ye yìi túbọ̀ yéwa yékéyéké:

A ó wo àpẹ̀rẹ̀ ọ̀kọ̀ọ̀kan àwọn oríṣi àwítúnwí yìi bí wọn ṣe jẹyọ nínú àlọ.

(i) Àwítúnwí Ẹ̀lẹyọ Ọ̀rọ̀

- (a) onígbà mú igbà, onife mú ife
- (b) Ọ̀pá, Afúnmọ-lára-bí-oyé, Ọ̀pá, Ọ̀gbọ̀n-rírì-hara-omọ-nù
- (d) Ó fiyà jẹ ọ̀kùnrin, ó fiyà jẹ obìnrin; tomọge-tadélébò ló jiyà ló jẹwé iyà pèlú. (Babalọ́lá 1973: 35 – 36)

(ii) Àwítúnwí Àpólà Gbólóhùn

- (a) Omọ-omọ kì í kú lójú omọ, bẹ̀ni omọ-ese kì í kú lójú ese, àwọn omọ rẹ̀ kò ní kú lójú rẹ̀.
- (b) Dájúdájú wón n rí bikan bá wọ ọ, wón n ríkan ṣe kan.
- (d) Nígbà tí wọn dé oko, Ìjàpá bèrè sí í wa iṣu, ó wà kinní, ó wà kejì, ó wà keta, ó wà á tíí mífà pé. (Babalọ́lá 1973: 39 – 41)

(iii) Àwítúnwí Gbólóhùn

Àpẹ̀rẹ̀ àwítúnwí gbólóhùn kún inú orin àlọ fófó. Ó fẹ̀rẹ̀ má sí ì orin àlọ kan tí kò ní i nínú. Nínú orin ìtàn Ìjàpá àti Ajá lọ jí iṣu wà, a rí àpẹ̀rẹ̀ ọ̀nà-èdè yìi:

Lílẹ̀: Ajá ó, ràn mí lẹ̀rù,

Ègbè: Ẹ̀mbélekeṣé

Lílẹ̀: Ajá ó, ràn mí lẹ̀rù,

Ègbè: Ẹ̀mbélekeṣé

Lílẹ̀: Bó ọ̀ bá ràn mí lẹ̀rù, má ké s'Ólọ̀ko,

Ègbè: Şémbélékeşé
Lílé: Bólóko gbó o, a mú ọ dè.
Ègbè: Şémbélékeşé
Lílé: A mú ọ dè, á gbà ọ níşu,
Ègbè: Şémbélékeşé
Lílé: Ajá ó, ràn mí lẹrù,
Ègbè: Şémbélékeşé

Nínú orin àlọ òkè yí, èyí tí ó ní àbùdá lílé àti ègbè, a rí àpẹ̀rẹ̀ àwítúnwí gbólóhùn nínú lílé àti àwítúnwí ẹ̀lẹ̀yọ̀ ọ̀rọ̀ nínú ègbè. Gbogbo orin inú àlọ̀ ni ó ní bátàni yí. Ẹ̀ jẹ́ kí á wo àpẹ̀rẹ̀ miíràn. A mú àpẹ̀rẹ̀ yí láti inú ìtàn ‘Ìjápá àti Bùje’ (Babalọ̀lá 1973: 161 – 166):

Bùjé, Bùje pa mi o, 1
Terebùjé
Bùjé, Bùje pa mi o,
Terebùjé
Okò mi mò n ro 5
Terebùjé
Ònà mi mò n yè,
Terebùjé
Bùjé ni n wá yà p’ejò
Terebùjé 10
Ò pejò pojúgun
Terebùjé
Ò bẹ̀rẹ̀ gb’Áhun pòn
Terebùjé
Ò gbáhun pòn, gb’Áhun jó 15
Terebùjé
Gbé mi síbàdí ká re lé
Terebùjé
Ìbàdí layé wà
Terebùjé
Ìbàdí layé wà 20
Terebùjé

Gbogbo oríṣi àwítúnwí mètè̀tè̀ta tí a ti mènubà lókè̀ yíí ni ó jẹ̀yọ̀ nínú orin yíí. bí a ti rí àwítúnwí ẹ̀yọ̀ ọ̀rọ̀ pàápàá nínú ẹ̀gbè orin yíí, ni a rí àwítúnwí àpólà gbólóhùn ní ilà 5, 7, 13, 15. Àwítúnwí gbólóhùn ni a rí ní ilà 1, 3, 19 àti 21.

5.0 Ìṣoníṣókí

Nínú ìpín yíí, a ti ṣe àgbéyèwò ilò -èdè nínú àlọ onítàn àti oríṣiríṣi ọ̀nà -èdè tó jẹ̀yọ̀ àti àpẹ̀rẹ̀ wọ̀n. Lára àwọ̀n ọ̀nà-èdè tí a rí fà̀yọ̀ nínú àlọ onítàn ni àfiwé tààrà, àfiwé ẹ̀lẹ̀lọ̀, ifohunpèniyàn tàbí isohun dèniyàn, àṣodùn tàbí àṣorégèè, firómòrísí tàbí firógbóyeyọ̀, àti àwítúnwí.

6.0 Iṣẹ̀ Ṣíṣe

1. Ipa wo ni èdè n kó nínú itàn?
2. Ṣe ẹ̀kúnréré àlàyé àpẹ̀rẹ̀ lóri àfiwé tààrà nínú àlọ kan tí o kà.
3. Kí ni àwọ̀n àbùdá inú ifòròdàrà?
4. Ṣàlàyé lóri ifohunpèniyàn tàbí isohundèniyàn pèlú àpẹ̀rẹ̀ láti inú àwọ̀n àlọ tí o ti kà.
5. Wá àlọ kan tí ó ní àṣodùn tàbí àṣorégèè kí o sì ṣe àtúpalẹ̀ ọ̀nà-èdè náà.

7.0 Ìwé Ìtọ̀kasi

Babalọ̀lá, A. (1973) *Àkọ̀jọ̀pọ̀ Àlọ̀ Ìjàpá*, Apá Kínní. Ibadan: University Press Ltd.

Babalọ̀lá, A. (1979) *Àkọ̀jọ̀pọ̀ Àlọ̀ Ìjàpá*, Apá Kejí. Ibadan: University Press Ltd.

Ọ̀lábòdè, A. (1992) *LIY 371: Ìmọ̀ Ìṣowólòèdè Yorùbá*. University of Ibadan.

External Studies Programme.

Ọ̀pádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn Àlọ̀ Onítàn*. Ibadan: Y-Books.

Ìpín Keji: Bátàni Gbólóhùn Ìṣíde àti Ìparí Àlọ

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòọ
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Síṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Ní abẹ̀ ipín yìí, a ó ṣe àgbéyèwò àwọn ọ̀nà èdè tó jẹyọ̀ nínú bátàni gbólóhùn ìṣíde àti iparí àlọ.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Léyìn idánilékòọ̀ yìí, o gbòdò le mọ:

1. àwọn oríṣiríṣi bátàni ìṣíde àti iparí àlọ.
2. àwọn ọ̀nà-èdè tó jẹyọ̀ nínú àwọn bátàni yìí.

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

1. Ọ̀nà wo ni à ń gbà síde àlọ?
2. Bátàni wo ni à ń lò parí àlọ?

4.0 Ìdánilékòọ

4.1 Bátàni Gbólóhùn Ìṣíde Àlọ

Oríṣi itàkuròṣo ni ó máa ń wáyé láàrin apàlọ̀ àti àwọn olùgbọ̀ rẹ̀ tí ó jẹ̀ àwọn ọ̀mọ̀dẹ̀. Lílo ètẹ̀ itàkuròṣo yìí wà fún itaniji àwọn ọ̀mọ̀dẹ̀ yìí àti láti mú wọn jẹ̀ akópa nínú itàn náà. Àpẹ̀rẹ̀ àwọn ìṣíde yìí ni a ó rí ní ìsàlẹ̀ yìí:

Ọ̀nà ìṣíde – 1

Apàlò:	<u>Ààlò</u> o!.....	1
Àwọn ọmọdé:	<u>Ààlò</u>	
Apàlò:	Ní <u>ojó kan</u> ...	
Àwọn ọmọdé:	<u>Ojó kan</u> kì í tán láyé 5	
Apàlò:	Ní <u>ìgbà kan</u>	
Àwọn ọmọdé:	<u>Ìgbà kan</u> n lọ, ìgbà kan n bọ, ojó n gorí ojó.	
Apàlò:	Ní ilú Ìjápá	

Nínú ìṣíde yíí , a rí àpẹẹrẹ ìsòrònfèsì láàrin apàlò àti àwọn olùgbó rẹ (àwọn ọmọdé). Onà èdè kan tí ó wópò jùlọ ní núnú ìṣíde àlọ yíí ni àwítúnwí . Bí a ẹ rí àpẹẹrẹ àwítúnwí ọrò bẹẹ ni a rí àpẹẹrẹ àwítúnwí àpólà gbólóhùn.

Ní ilà kinní àti èkejì ni a ti rí àwítúnwí ẹyọ ọrò . Ilà 4 – 5 (àpólà gbólóhùn), 6 – 7 (àpólà gbólóhùn). Ní ilà 1 – 2, a rí iyàtò nínú ohùn orí sílébù ilà 2 ẹyí tí ó sì mú kí onà èdè ifòròdàrà jeyọ.

Onà ìṣíde àlọ – 2

Apàlò:	<u>Ààlò</u> o!.....	1
Àwọn ọmọdé:	<u>Ààlò</u>	
Apàlò:	Bàbá kanwà	
Àwọn ọmọdé:	Ó <u>wà</u> bí ẹwà	
Apàlò:	<u>Óbí</u> ọmọ kan	5
Àwọn ọmọdé:	<u>Óbí</u> i, <u>bí</u> i, <u>bí</u> i	
Apàlò:	Kò rí bí	

Nínú ìṣíde yíí náà ni a ti rí àwítúnwí ẹyọ ọrò àti àpólà . Ilà 1 àti 2 (àwítúnwí ẹyọ ọrò) Ilà 3 àti 4 (àwítúnwí ẹyọ ọrò) ilà 5 àti 6 (àwítúnwí àpólà gbólóhùn).

Nínú àlọ oríṣíríṣi onà èdè ni a lè rí àwọn onà èdè bí i àfiwé tààrà , àfiwé ẹlẹlọ, àwítúnwí, ifòròdàrà àti bẹẹ bẹẹ lọ. A ó fa àwọn àpẹẹrẹ onà èdè yọ nínú àwọn àlọ tí a ó rí ní Módù karùn-ún àti ẹkefà.

Onà ìṣíde àlọ – 3

Apàlò:	<u>Ààlò</u> o!.....
Àwọn ọmọdé:	<u>Ààlò</u>

Apàlò: Àlò mi dá firìgbágbòò, ó dálérí
 Ìjàpá Tírókò Oko Yánníbo, Àtìòro,
 Yemoja, Ònì àti Èkùn.

Ìṣíde yíi kò gùn tó méjì àkókò nítorí ìgbésè méta pére ló ní . Ní ilà 1 àti 2 ni a ti rí àwítúnwí eyo òrò.

Nítorí pé àlò onítàn kò ní ìgbà àti àkókò kan pátó tí a dá a sílè , àwọn ipèdè bí i ‘Ní ìgbà kan’, ‘Ní ojò kan’, ‘Ní ìgbà láéláé’, ‘Ní ayé àtijò àti bèè bèè lọ ni à ní ló láti bèrè itàn àlò.

4.2 Bātàni Gbólóhùn Ìparí Àlò

Bí ó ṣe wà nínú ìṣíde àlò , bèè náà ni àwọn bātàni ilò èdè wà fún ìparí àlò . Lẹyìn tí apàlò bá fi sọ oḡbón tí ó fẹ́ kí àwọn oḡoḡé kọ nínú àlò ni yòò sọ bá yí pé:

Apàlò: Ìdí àlò mi rè é gbáńgbáláká
 Ìdí àlò mi rè é gbàńgbàlàkà
 Bí n bá purọ́ kí agogo ẹnu mi má rò ó
 Sùḡbón bí n ò bá purọ́, kí agogo ẹnu mi ró lẹmẹta
 Ó di pọ... pò...pọ!

Àwọn oḡoḡé: È ò purọ́ baba

Apàlò máa ní lo bātàni ilò èdè yíi láti jẹ́ kí àwọn oḡoḡé rò pé òótó ni itàn àlò yíi ṣele . Nítorí pé àlò jẹ́ itàn àtínúdá tí à ní pa fún àwo oḡoḡé láti dá wọn lẹkòò , apàlò máa ní gbìyànjú láti mú kí àwọn oḡoḡé máa rò pé itàn ìṣẹ̀lẹ̀ gidí ni. Ìdí ni èyí tí apàlò yòò kí oḡó bọ inú èrèkẹ̀ rè lẹmẹta láti jẹ́ kí ó ró. Èyí ni apàlò ní pè ní agogo ẹnu. Èyí ni ó sì fi òtè lé e pé òótó ni ìṣẹ̀lẹ̀ inú itàn náà . Ìdí sì ni èyí tí àwọn oḡoḡé náà yòò fi pariwo pé ‘È ò purọ́ baba’.

Nínú bātàni ìparí àlò yíi ni a ti rí àwọn onà èdè wònyí: àwítúnwí gbólóhùn (ilà 1 & 2) ifòròdàrà – ilà 1 àti 2 (gbáńgbáláká/gbàńgbàlàkà), àwítúnwí àpólà gbólóhùn (ilà 3 àti 4).

5.0 Ìṣoníṣókí

Nínú ìdánílẹ̀kòó yíí, a ti ṣe àyèwò ilò èdè nínú àlò pàápàá àwọn tó wà nínú bátàni gbólóhùn tí a fi n ṣíde àlò àti èyí tí a fi n parí àlò . A ti wo oríṣiríṣi itàkuròṣo tí ó máa n wáyé láàrin apalò àti àwọn olùgbó rẹ. A rí àpẹẹrẹ àwọn ọ̀nà èdè wònyí nínú bátàni gbólóhùn iṣíde àti iparí àlò: àwítúnwí ẹyọ ọ̀rò, àwítúnwí àpòlà gbólóhùn, ifòròdàrà àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ.

6.0 Iṣẹ̀ Ṣíṣe

1. Fún wa ní ó kéré tán àpẹẹrẹ iṣíde àlò méjì.
2. Àwọn ọ̀nà èdè wo ni o rí fàyo nínú àwọn iṣíde àlò náà?
3. Bátàni gbólóhùn wo ni a fi n parí àlò?
4. Ṣe àpẹ̀júwe àwọn ọ̀nà èdè inú bátàni yíí.

7.0 Ìwé Ìtọ́kasí

Ọ̀pádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn Àlò Onítàn*. Ibadan: Y-Books.

MÓDÙ KẸRIN: ÀTÚPALÈ ÀWỌN ÀSÀYÀN ÀLỌ ÌJÀPÁ

Àkóónú

- 1.0 Ìfáàrà
- 2.0 Èrò̀ngbà àti Àfojú̀sùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀
- 4.1 Kíka ìtàn Ìjápá, Àgbò àti Igbá
- 5.0 Ìṣonìṣókí
- 6.0 Ìbéèrè
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáàrà

Ní abẹ̀ módù yìí, a ṣe àtupalẹ̀ àwọ̀n àṣàyan àlọ̀ ìjápá m̀erin . A ṣe àkójọ̀pọ̀ àwọ̀n àlọ̀ wọ̀nyí fún akẹ̀kọ̀ọ̀ láti kà fún ìgbà akọ̀kọ̀ láti le ṣe àmúlò àwọ̀n ohun tí a ti n̄ ṣe àgbéyèwò wọ̀n lábẹ̀ módù kínní dé ikẹta fún àtupalẹ̀ àwọ̀n àlọ̀ wọ̀nyí. Iṣẹ̀ adáṣe ni èyí jẹ̀ fún akẹ̀kọ̀ọ̀.

Ìpín kínní: Ìtàn Ìjápá, Àgbò àti Igbá

Ìpín keji: Ìjápá lóyún Ìjàngbòn

Ìpín kẹta: Ìjápá àti Bàbá Oníkàn

Ìpín kẹrin: Ìjápá, Ajá, Èkùn àti Ode

Títí di ìsinyíí, iwọ̀ kò tí ì ní àh̀fààní àti ka ìtàn kan ní kíkún. Nítorí ohun tí a ti n̄ yèwò láti módù kínní dé ikẹta ni àwọ̀n èrò̀jà inú àlọ̀ àti àwọ̀n oṣùwọ̀n tí a le lò láti ṣe àtupalẹ̀ àlọ̀. Àwọ̀n èrò̀jà yìí níiwọ̀ yòò lò láti ṣe àtupalẹ̀ ìtàn yìí.

2.0 Èrò̀ngbà àti Àfojú̀sùn

Léyìn idánìlẹ̀kọ̀ọ̀ yìí, iwọ̀ yòò le:

- (i) ka ìtàn náà fúnra rẹ̀ kí ó sì mò ọ̀n
- (ii) dáhùn àwọ̀n ibéèrè tó rọ̀mọ̀ ìtàn náà fúnra rẹ̀
- (iii) mò bí a ṣe n̄ ṣe ìtupalẹ̀ àlọ̀ nípa lílo àwọ̀n èrò̀jà ìtupalẹ̀ tí a ti gbéyèwò ní módù kínní sí ikẹta (modules 1 – 3).

3.0 Ìbèrè ìṣaájú

1. Irú ẹranko wo ni à n pè ní àgbà?
2. Ohun méjì wo ni à n lo igbá fún?

4.0 Ìdánìlẹ̀kọ̀

4.1 Ka ìtàn inú ìpín yìí – Ìtàn Ìjàpá, Àgbò àti Igbá

Apàlọ: Àlọ o!

Àwọn Jànmọ: Àlọ!

Apàlọ: Àlọ mi dá fìrìgbágbòó, ó dálérí
Ìjàpá, Tìròkò, ọkọ Yánníbo
Èsè dan-in-dan-in bí àrán ọpẹ
Tí nìlọ láàrin ẹ̀pà,
Ó ní ọpẹ̀lọpẹ̀ pé òun ga!

Ní igbà kan, ní ilú Ìjàpá, àgbè tó bá gbin igbá, ó ti bọ sí àmù owó ni; igbá tà púpọ̀, ó sì níyelórí. Gégé bí àwọn àgbè ilẹ̀ Yorùbá ti kú lé kòkó lóníí, ni àwọn àgbè ilú Ìjàpá náà ka igbá sí ohun ọ̀rọ̀ pàtàkì. Torí náà, àgbè tí kò bá gbin igbá kò lè fowó sọyà pé àgbè gidì loun.

Ìjàpá wo ara rẹ̀ títí ní ọjọ̀ kan, ó ní ‘Gbogbo àgbè, igbá ni wọn fi n ẹ̀ ohun ọ̀rọ̀. Omọdẹ̀ gbin igbá, àgbà gbin, wọn n rọ̀wó ẹ̀. Èmi náà á lẹ̀ gbin igbá. Mo tilẹ̀ ti kíyèsí bí wọn ti n ẹ̀ é. Sẹ̀ kénìyàn kàn gbin igbá ni, kò mú wàhálà dání; kò sí pé à n ro oko fún un, fúnra rẹ̀ ni yóò tàn bo oko tí yóò pa á. Èmi náà fẹ̀ di àgbè tó lórúkọ – àgbè onígbá.’ Alábahun bá he àdà àti ọkọ̀ rẹ̀, ó lẹ̀ síbi oko kan báyí lónà jìjìn sí abúlẹ̀ rẹ̀, ó pa oko, ó tó yàrá kan ní títóbi, ó gbin idí igbá kan síbẹ̀, ó ní èyiùn náà tó bá tàn kálẹ̀, ó tó. Sẹ̀ kí àwọn ara abúlẹ̀ sá mọ̀ pé òun ní igbá lóko ni.

Bó ti gbin igbá yíí tán, ó gbéra, ó bọ̀ wálẹ̀. Kò padà débẹ̀ títí ọ̀dún fí yípo. Ó n sùn, ó n jí; ó n fi àwọn tí nìlọ̀ só ko dá àpára pé olóòrayè ni wọn, títàn ni igbá n tàn kálẹ̀, èmi loko-ríro wá ti jẹ̀, fúnra rẹ̀ kí yóò pọ̀ko ni! Ó n wò ní tirẹ̀, ó n sùn, ó n jí.

Nígbà tí ọ̀dún jọ, onígbá n ka ’gbá, wọn n tà á, wọn n fowó rẹ̀ dá aṣọ̀ sára, wọn n jẹun, wọn n gbádùn. Ìjàpá dìdẹ̀ níjọ̀ kan, ó múra ó di oko. Ó fa agbọn lẹ̀wọ̀ ó n lẹ̀ kéré igbá tirẹ̀. Bó ti débẹ̀ ló ní, ‘Háà, igbá burúkú yíí! Eyo kan ṣoṣo ló so. Àwọn ẹgbẹ̀ rẹ̀ n so

ogún, wón n̄ so ogbón, ẹyọ kan soṣo ni iwọ lè so . Ó mà kúkú yòlẹ o ! kò burú; ọkan nàa tilẹ tóbì dáadáa. N ọ gbé e bèè, a mú owó diẹ wá tí mo bá tà á.’

N̄ jẹ kó bèrẹ kó gbé igbá, ni igbá bá sọrọ ló wí pé , ‘Ìjàpá, o ẹ o. mo mò pé ọlẹ ni mí, sùgbón jẹjẹ mi ni mo jókò ó tó wá gbìn mí sínú igbó yìi o . Lọ wo àwọn àgbè ẹgbé rẹ , igbà gbogbo ni wón n̄ roko fún igbá w ọn kí oúnjẹ bá lè tó wón , atégùn àlàáfia a sì fẹ sí wón. Oúnjẹ rere àti atégùn tó tutù ló n̄ mú igbá so dáadáa. Èmi niyí, àtèsin tó ti fi mí síbí, èmèlòó ló wá bè mí wò ? N̄jẹ o tilẹ bikítà àti roko fún mi ?o kò náání bóyá mo jẹun bóyá n kò jẹun. Lóní, o wá fẹ kórè ohun tí o kò ẹ wàhálà fún. Jòwọ máa bá tirẹ lọ o, fi mi sílẹ jẹjẹ o, tí o kò bá fẹ kàn din nínú iyò o.’

Èrù ba Ìjàpá nígbà tó gbọ ọrọ tí igbá yìi sọ , ó sì yà á lẹnu pé igbá lè sọrọ . Sùgbón síbèsíbè ó pinnu pé níwón igbà tó jẹ pé ọun loun gbìn igbá yìi, dandan ni koun gbé e lọ tà. Bó ti bèrẹ pé koun gbé igbá à fi gbàà, ni igbá fò tó kan Ìjàpá níkòó lórí ; Ìjàpá fidí jálẹ, ó ṣubú. Bó ti wo iwájú ló t ún rí igbá ló n̄ yí gbirigidi i bọ lódò rẹ . Ìjàpá fi eré sí i , igbásaré tẹlẹ e, ó di gbirigidi gbirigidi gbirigidi, ó di kità kità kità, ni Ìjàpá n̄ ké pe àwọn ẹranko tó padé lónà pé kí wón gba ọun lówọ igbá tó n̄ lé ọun, ló n̄ kọrin báyi pé:

*Igbá n̄l’ Áhun,
Teregúngún màjàgúngún tere
Igbá ọ lówọ
Teregúngún màjàgúngún tere
Igbá ọ lésẹ
Teregúngún màjàgúngún tere
Igbá n̄l’ Áhun,
Teregúngún màjàgúngún tere
Igbá ọ lówọ
Teregúngún màjàgúngún tere
Igbá ọ lésẹ
Teregúngún màjàgúngún tere*

Gbogbo àwọn ẹranko tó padé lónà ni wón n̄ fi í ẹ ẹlẹyà tí wón ní kí igbá mú u n dáadáa. Nígbà tó yá, tó kù diẹ kí igbá bá a, ni Ìjàpá bá padé Àgbò lónà. Ó bẹ Àgbò kó ran ọun lówọ, kó bá ọun kan igbá pa . àgbò ṣàánú fún un , ó bèrẹ sí í kan igbá , ó kàn án tí tí igbá fi fọ wẹwẹ.

Ìjàpá bá bèrè, ó șa èfífò igbá, ó ní òun á lọ tà á bèè. Ó mú èfífò igbá kékeré kan fún Àgbò. Àgbò ni òun ò fẹ igbá, isẹ gidi loun se fún Ìjàpá, láìjé pé òun bá a kan igbá pa, pípa ni igbá yèn ibá pa Ahun . Torí náà, isẹ loun fẹ kó lọ bá òun se lóko òun .Ìjàpá gbà bèè, ó tẹlé Àgbò lọ sí oko rẹ.

Àgbò mèsè oko kan , Ìjàpá náà mú tirè. Sùgbón nítorí pé òlẹ ni, wéré ni Àgbò kọjá lára rẹ, tó n roko lọ níwájú. Ìjàpá n rò nínú ara rẹ pé, toun bá lè pa Àgbò yíí, àtoko rẹ, àti igbá yíí, yòò di toun, òun yòò sì tún fi ẹran rẹ se èbẹ jẹ. Ó dára, ó n roko lọ, ó n wá ọnà àtipa Àgbò.

Nígbà tí Àgbò ro oko tán , ààrè ti mú u , ó bá lọ síbi odò tó wà lẹbàá oko rẹ , ó mú omi, ó fi ẹyìn ti igi kan , láìpé ó sùn lọ. Nígbà tí Ìjàpá retí rẹ tí kò tètè rí i , ló bá dide, ó n lọ sí ibi odò náà .Nígbà tó débè , ó rí i pé Àgbò ti n hanrun . Ló bá wò yíká, ó rí igi ẹlenu sọnsọ kan ló bá mú u, ó rora yó lọ síbi tí Àgbò sùn sí, àfi sọ-ò! Ó tẹ igi bọ Àgbò lójú, ó fi ẹrú-okó gbá a wolè dáadáa.Àgbò jà jà jà; ibè ló kú sí.

Ìjàpá gbé òkú Àgbò lọ sí abà rẹ, ó kun ún, ó sè é, ó n tasánsán. Bó ti sọ ọ kalẹ lóri iná, ọbè náà sì gbóná jù; ló bá forí lé àgbèdè Ajá tó wà nítòsí abà rẹ. Bó ti débè ló rí Ajá tí n rọ àdá, tó n fi apákan n fínná tó n fi apákan lu irin-omọ-isẹ Ajá kò sí nílẹ. Ni Ìjàpá bá sọ fún Ajá pé òun fẹ bá a fínná.Ajá gbà, ó sì gbé ẹwìrì lé Ìjàpá lówó. Gbígbà tí Ìjàpá gba ẹwìrì, ọkàn rẹ kò kúrò níbi ikòkò àgbò rẹ, orin ló fẹwìrì n kọ, ló n pé:

Ìkòkò àgbò mbe lájà
Ìkòkò àgbò mbe lájà
Tó kún bàmúbámú
Tó kún bàmúbámú
Ìkòkò àgbò tó dùn mbe lájà
Tí mo bá délé má mú jẹ
Tí mo bá délé má mú jẹ
Ìkòkò àgbò
Ìkòkò àgbò mbe lájà

Inú rẹ n dùn, itọ n súyo lenu rẹ, ó dàbí ẹni pé ó n gbòòórùn títasánsán èbẹ tó fàgbò sè; ó n fínná mèsàn-án mēwàá, ó n fẹwìrì kọrin.

Àşẹ gbogbo bó ti n se ni Ajá n kiyèsí . Alágbèdè kúkú ni, gbogbo ohun tí èniyàn lè fi ẹwìrì sọ ló ti yé e. nígbà tí ó gbọ orin tí Ìjàpá n fẹwìrì kọ, ó yára mú irin tó fi n rọ àdá, ó

mú u padà sínú iná , ó kó èédú síná , ó ní kí Ìjàpá máa finná , òun mbò , òun fẹ yára sègbònsè lóko kan lèbàá àgbèdè náà. Kóró t' Ajá yí wónú ìgbé, ahéré Ìjàpá ló sáré lọ. Bó ti débè, kòí tí ì wolé tó ti n gbó òórùn títasánsán ọbè Ìjàpá. Ní isẹjú-akàn, Ajá ti gun òkè àjà, ó gbé ikòkò àgbò sòkalè , ó fi gbogbo rẹ je pátápátá; kiki eegun dièdiè ló fi sílè níbè. Kálàngbá tó paradà légbèè ògiri , Ajá ti padà sí à gbèdè. Ó kí Ìjàpá kú isẹ , ooru mbo Ìjàpá wò; ajá ní, 'Kú isẹ ọrẹ mi. Njé kò ti rẹ ọ diè bẹè? Jé kí n ràn ọ lówó, kó o sinmi, kó o gbatégùn sára diè.'

Ajá gba ẹwiri, ló n pé:

Ìkòkò àgbò mbẹ lájà
Ìkòkò àgbò mbẹ lájà
Mo ti je ẹ tán.
Mo ti fi í lánu
Pátápátá po, pátá po, pátápátá po.

Ìjàpá fura pé njé ikòkò àgbò n kó l' Ajá sọ pé òun je tán yíi ? Ó yára kí ọrè rẹ pé ó di gbóóse, òun fẹ yára lọ belé wò.

Nígbà tí Ìjàpá délé , ikòkò àgbò rẹ ló bá nílè ; egungun àgbò nikan ló kù , gbogbo ègbé ikòkò ni Ajá ti fahón lá , tí n dán kooro . Ìjàpá gbójú sókè, omi ló bọ lójú rẹ . Kí ló lè se? Kò lè pe Ajá léjọ sílè-ẹjọ àwọn ẹranko nítorí kò ní lè fidí ẹjọ rẹ múl ẹ; kò kúkú mú Ajá níbi tó n gbé n jí ikòkò àgbò je . Nibo loun ó ti ní òun rí àgbò sè . Ẹjọ apàniyàn ni wón yóò tún se fún òun, nítorí òfin wà pé ẹranko kan kò gbodò pa ẹranko èlégbè rẹ je àfi Kinniún, Ẹkùn àti Ìkookò ni wón fún láse . Tóun bá pejọ , òun yóò tún je iyà kún iyà ni , nítorí bí ọwọ èniyàn kò bá tí ì tẹ èèkù idà, kì í bèèrè ikú tó pa iyá òun. Sùúrù loun ó mú.

Báyíí ni Ìjàpá pa Àgbò tó gbà á sílè lówó Igbá tí ibá pa á . Sùgbón, Olórùn rán Ajá láti gbèsan ibi tó se sí Àgbò . Itàn yíi kó wa pé a kò gbodò fi ibi san oore o . Dípò bẹè, ire ló yẹ ká fi san ibi o.

Ìdí àlọ mi rée gbán gbáláká;
Ìdí àlọ mi rée gbàn gbàlàkà;
Bí n bá purọ, kágogo ẹnu mi má ròó,
Bí n ò bá purọ, kágogo ẹnu mi ró lẹmẹta –
Ó di ...pó....pó....pó!

Orísun itàn: Babalọla (1973)

5.0 Ìṣoníṣókí

Nínú ìtàn yìí , a rí i bí Ìjàpá ti fi ibi san oore fún Àgbò tí ó gbà á sílẹ̀ lówó Igbá . Igbá fẹ̀ pa Ìjàpá léyìn ìgbà tí ó fi ẹ̀lẹ̀yà sùgbón Àgbò ràn án lówó láti kan Igbá pa . Ìjàpá pa Àgbò; ó fi ibi san ire. Léyìn ìgbà tí ó pa Àgbò tí ó sì fi ẹ̀ran rẹ̀ se ẹ̀bẹ̀ aládùn , Ajá ni ó kéré gbogbo oúnjẹ tí Ìjàpá sè.

6.0 Iṣẹ̀ Ṣíṣe

Dáhùn àwọn ìbèèrè tí ó ròmó ìtàn yìí :

1. Kí ni ìdí tí Ìjàpá fi dá oko igbá?
2. Kí ni ìdí tí Igbá fi bá Ìjàpá jà?
- 3a. Ta ni ó gba Ìjàpá sílẹ̀ lówó Igbá?
- b. Ọ̀nà wo ni ó fi gba Ìjàpá sílẹ̀?
4. Dárúkọ̀ àwọn ẹ̀dá-ìtàn inú ìtàn yìí
5. Irú ẹ̀dá-ìtàn wo ni a lè pe Ìjàpá? Fi àpẹ̀rẹ̀ gbe idáhùn rẹ̀ lésẹ̀.

7.0 Ìwé Ìtókasi

Babalọ́lá, A. (1973) *Àkójopò Àlọ̀ Ìjàpá*, Apá Kínní. Ibadan: University Press Ltd.

Ìpín kejì: Ìtàn Ìjàpá Lóyún Ìjàngbòn

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Kíka ìtàn Ìjàpá Lóyún Ìjàngbòn
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Sṣṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Wo ìfáára abé ipín kínní

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Èyí kò yàtò sí ti abé ipín kínní

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

- 1. Kí ni orúkọ iyàwó ìjàpá nínú àlọ?
- 2. Irú èdá-ìtàn wo ni ìjàpá?

4.0 Ìdánilékòó

4.1 Ka ìtàn inú ipín yìi – Ìtàn Ìjàpá Lóyún Ìjàngbòn

Apàlọ: Àlọ o!

Àwọn Jànmọ: Àlọ!

Apàlọ: Àlọ mi dá gbà -á, ó dá gbò -ó, ó dá fìrìgbágbòò , ó dálérí Alábahun Ìjàpá

Nígba tí Ìjàpá di ọmọ ọdún mèèédógún, ó fẹ iyàwó kan; Yánníbo lorúkọ iyàwó rẹ. Yánníbo jé arewà obinrin ; ó pupa ròbòtò , eyín ẹnu rẹ funfun nigín -nigín. Bí àṣẹṣẹyọ

ògómò, ó gùn, ó síngbònlè, ó rí sòsòró diè. Bó wọ aṣọ, á yẹ é, bó bọ bàtà, à bá a mu, bó n rìn lọ, ó mú irin wu ni . Bí ọmọ̀bìnrin yìí ti lẹ̀wà tó , bẹ̀ẹ̀ ló níwà : ó lè gé ara rẹ̀ fi tọ̀rẹ̀ , ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àánú ní m̀bẹ̀ níhò ojú rẹ̀ , ó lóyàyà, ó sì nífẹ̀é sí tọ̀mọ̀détàgbà . Sùgbón inú rẹ̀ kò dùn tó bẹ̀ẹ̀ nítorí pé kò bímọ̀ . Bí kò sí ti bímọ̀ yìí nàà, kò bínú ẹ̀rú kò bínú ọ̀mọ̀ ; bí ẹ̀nikan bá bímọ̀ ní ilé wọ̀n tàbí ní àdúgbò , Yánníbo ló m̀bá wọ̀n tójú rẹ̀ ; á wẹ̀ fún ọ̀mọ̀ ọ̀lọ̀mọ̀ , a kun àtí kẹ̀ fún un , á pọ̀n ọ̀n ; bó ṣu òun ni yòò kó o , bó tọ̀ òun ni yòò nù ú , ó sá n tọ̀ jù gbogbo ọ̀mọ̀ wẹ̀rẹ̀ tó bá rí , á máa yan sàkà , á máa se ọ̀unjẹ̀ fún wọ̀n , bóyá nípa bẹ̀ẹ̀ òun nàà á dọ̀lọ̀mọ̀. Òtúbáńtẹ̀.

Nígbà tó di ogún ọ̀dún tí Yánníbo ti délé ọ̀kọ̀ tí kò lóyún ọ̀jọ̀ kan sùlẹ̀ , ó pe ọ̀kọ̀ rẹ̀, ó ní ‘Baálé mi , ọ̀kọ̀ àyà mi , olówó orí mi , ọ̀rọ̀ ẹ̀dùn ọ̀kàn mi gan -an ni mo fẹ̀ bá yín sọ . Láti ogún ọ̀dún tí a ti m̀bá á bọ̀ yìí, ẹ̀ kò ṣẹ̀ mí, ẹ̀ kò hùwà kan tí kò tẹ̀ mi lọ̀rùn sí mi. Èmi nàà sì n ṣagbára mi láti máa mú inú yín dùn . Sùgbón ǹnkan tí n kọ̀ mi lóminú , tó sì n bà mí nínú jẹ̀ ni àìrọ̀mọ̀bí . Ère kí ni obìnr in lè jẹ̀ nílẹ̀ ọ̀kọ̀ láibímọ̀ ? Ẹ̀wà obìnrin ni ọ̀mọ̀ jẹ̀ , òun sì ló n koná ifẹ̀ láàrin ọ̀kọ̀ àti aya . Nítorí nàà , ẹ̀ bá mi wá aájò ṣe ; kíi ṣe pé ẹ̀ ti káwọ̀bọ̀tan láti ọ̀jọ̀ yìí wá, rárá, n kò sọ̀ iye; sùgbón àwọ̀n àgbà ló n pa á lówe pé, “Bí iná kò bá tán lórí, èjẹ̀ kí í tán ní èékánná’ kí òwe nàà jẹ̀ tiyín ; bí a kòì rí ọ̀mọ̀ bí a kò gbọ̀dọ̀ jẹ̀ kí agara dá wa o.

‘Mo dúpẹ̀ púpọ̀ lówọ̀ rẹ̀ , iyàwó mi ọ̀kẹ̀mú; o ò ní pasán nílẹ̀ mi . Ọ̀gèdè kí í yàgàn, Olódùmarè kò ní í ṣe ọ̀ lágàn , ọ̀mọ̀ alálùbárikà ni Ọ̀lọ̀run yóò fi dá wa lólá. Èmi nàà kò jẹ̀ rẹ̀wẹ̀sì, lósàn-án lórú ni mò n ro ọ̀nà tí a ó gbà tí a ó fi dọ̀lọ̀mọ̀. Sẹ̀ iwọ̀ nàà rí i pé n kò fẹ̀ obìnrin m̀íràn, n kò sì bímọ̀ sí ìpamọ̀ . Bí ó ti rí lára rẹ̀ , bẹ̀ẹ̀ lókàn mí gbòngbò. Mo mò pé a ó bímọ̀ , ọ̀mọ̀ tí yóò gbèyìn tẹ̀yìnse ni Ọ̀lọ̀run yóò sì pèsè fún wa, apé-kó-tó-jẹun kò ní í jẹ̀ ibàjẹ̀. Tújúká, iyàwó mi, Ọ̀lọ̀run ni n ṣọ̀mọ̀. N ó lọ̀ bá ọ̀rẹ̀ mi kan tó jẹ̀ babaláwo tó gbójú, alé yìí gan-an ni n ó lọ̀ ibè.’

Àkàlà ni babal áwo nàà tí Ìjàpá fẹ̀ lọ̀ bá; ọ̀rẹ̀ ni òun àti Ìjàpá sùgbón , láti ìgbà tí Ìjàpá ti n wá ọ̀mọ̀ , kò fi lọ̀ ọ̀rẹ̀ rẹ̀ yìí, àwọ̀n babaláwo ilú ọ̀kẹ̀rè ló lọ̀ n bá tó n nàwó tó n nára. Bẹ̀ẹ̀ ni ọ̀gbólògbó adáhunṣe àti olòògùn ni Àkàl à n ṣe , ẹ̀bọ̀ ló rú tí tí orí rẹ̀ fi pá . Ohun tí a ní kí í jọ̀ ni lójú, ni kò jẹ̀ kí Ìjàpá ti fi ẹ̀dùn ọ̀kàn rẹ̀ lọ̀ Àkàlà. Nísinsinyìí, ó dìde, ó lọ̀ sọ̀dọ̀ Àkàlà, ó sọ̀ fún un wí pé, ‘Ọ̀rẹ̀ mi Àkàlà, inú mi dùn bí mo ti bá ọ̀ yìí, tó o jókòò

lààrin àwọn ọmọ àti iyàwó rẹ , tó n jẹ tó n mu ; tó rọmọ pè rán nísẹ , to rọmọ bá sòrò , tí àwọn aláduùgbò n fi orúkọ ọmọ pè ó . Ìbá jẹ rí bẹẹ fẹmi náà, ayò mi ibá túbò kún . A sá jọ gbéyàwó ní sàà kan náà ni . Ọlórún kò sì fún wa lómọ , jòwó mo bẹ ó , a kì í mọ èniyàn méfà kójú egbàafà pón ni , babaláwo ni ó , bá mi kẹsí Ọsanyìn rẹ kó sòògùn oyún fún iyàwó mi.’

‘O ẹun, ọrẹ mi Ìjápá. N kò sàì n ro ọrò tírẹ yíí . Níjọ wo ná ni èmi àti iyàwó mi n sòrò rẹ níbi yíí, tí à n gbàdúra k’Ọlórún sí iyàwó rẹ nínú . Èrò-ọkàn tẹmi ni pé igbà tí ẹ kò sọ fún wa, mo ti gbà pé ẹ ti rí àwọn tó n ẹaájò fún yín ni . Ìpè tí a sì gbọ là á jẹ. Nisisiyíí tí ó wá sọ fún mi yíí, n ó sa ipá mi, iyàwó rẹ yòò sì lóyún. Sùgbón kin ní kan ni o, nítorí ọrò rẹ sòro, òògùn tẹmi ní èèwò o : o ó gbọdò tó ọ wò, tí o bá tó ọ wò, o ó lóyún o, kí lo máa ẹe bí ọmọ náà? Kò sí, àfí ikú o. Torí náà, mo kilò fún ọ gidigidi o, kò sí èrò rẹ o.’

‘Háà!kí ló máa sún mi sí yẹn? Ohun tí mo ti n wàhálà fún láti ogún ọdún sẹyìn kí n tún wá fowó ara mi ẹe ara mi ! Nǵàò, n kíí sọmọdé, àgbà ni mo dà yíí, torí náà ohun tó bá ní sise ni kó o sọ fún mi; pé n máa fowó kàn án yẹn, ká mú u kúrò, n kò jẹ ẹ oşẹ.’

‘Inú midùn láti gbọ ilérí tí o ẹ . Ohun irúbọ tó máa wá , ta ó fi sètùtù ni màláu méje, ewúré méje, àgbò méje, òbúkọ méje, eyselé méje, adie mérinlá: àkùkọ méje, àgbébò méje. Ìgò epo méje , egbìnín iyò méje, ata méje, àpò àlùbòsà méje. Léyìn iyẹn, o ó wà á lọ ra odindi eja àrò tí wón ká, tí wón ti yangbe, tó jẹ ọwọjú, èyí la ó fi se àşẹje fún aya rẹ léyìn tí a bá ti rúbọ tí a sì ti tu Èşù lójú. Tí o bá lè ẹe gbogbo ohun tí mo kà sílẹ yíí, iyàwó rẹ kò ní mú oşù náà jẹ, oyún ni yòò fi ní o.’

Ìjápá dúpẹ lówó Àkàlà, ó gbéra, ó relé rẹ.ó kó, ó rò fún iyàwó rẹ; nígbà tó sì dojọ keji, wón wá gbogbo ohun tí Àkàlà kà sílẹ , ó pé pépéré . Ìjápá kó o lọ fún Àkàlà , babaláwo náà sì sọ fún un pé tó bá di òwúrò ọjọ keji, kó wá gba àşẹje iyàwó rẹ o.

Àkàlà rúbọ, ó tú èrù atùkẹşù, ó se àşẹje fún Yánníbo , ọbẹ náà n ta sánsán , eja àrò yẹn tóbi, ó fọ kérékéré sínú ọbẹ náà , ó n pón tọò, epo n şàn geere lójú ọbẹ náà , irú, ògiri àti àlùbòsà kò jẹ kényàn lè mójúkúrò lára àşẹje náà, ó wọ ni lójú gidigidi.

Ìjápá dé, gégé bí Àkàlà ti sọ fún un . Babaláwo gbé ọbẹ lé e lówó, ó sì tún kí í nílò pé kò gbọdò tó ọ wò o, Yánníbo ló ni í o. Ó gba aàşẹje, ó dúpẹ lówó Àkàlà, ó lọ.

Bí ó ti nílo lónà , ọ̀bẹ̀ yìí n ta sánsán sí i nímú , ó n fi imú fa òòrùn rẹ̀ , ó n dá ọ̀fun mì, itọ́ n yọ sí i lẹnu, ó n rò ó nínú ara rẹ̀ pé Yánníbo nìkan ni yóò jẹ ọ̀bẹ̀ tí n ta sánsán yìí. ẹ̀bí obìnrin kò lè dánìkan bímọ , tóun bá tọ́ díẹ̀ wò níbẹ̀ , ǹnkan náà á fi tètè bọ́sì i ni . Ó dúró, ó ẹ́ ọ̀bẹ̀ náà wò , ó rí eja àrọ̀ yẹ̀n tó ti tú púyẹ̀púyẹ̀ sínú ọ̀bẹ̀, ó wò ọ̀ lójú; ó gbé ọ̀bẹ̀ sílẹ̀, ó na ọ̀wọ̀ kóun mú iṣu eja kan jẹ , ó tún sáwọ̀ kì, ọ̀kàn rẹ̀ kàn sọ fún un pé wón mà ti kilọ̀ fún òun tẹ̀lẹ̀ kóun má tọ́ ọ̀ wò; ó dé e padà, ó gbé e, ó nílọ̀. Bó ti tún rìn díẹ̀ , ó tún dúró, ó ẹ́ ọ̀bẹ̀; tóun bá mú iṣu eja kan lásán , iyeṅ ò ba òògùn jẹ̀ kẹ̀ , òun ò sì tí i lè fi iyeṅ lóyún; báwo lẹ̀kùnrin tilẹ̀ máa ẹ̀ lóyún , òun ò gbọ̀ ọ̀ rí. Ìjápá mú irú eja pùkẹ̀pùkẹ̀ kan , ó sọ ọ̀ sẹ̀nu sọ̀dú, ó gbé ìṣaàsùn rẹ̀ ó n lọ , ó n jẹ eja yẹ̀n ní àjẹ̀rìn . Nígba tí ó jẹ̀ é tán, ó dùn mọ̀ ọ̀n lẹnu, ó ní àṣẹ̀ ohun tó dùn báyii ni Àkàlà ní kí Yánníb o nìkan jẹ, bóyá ó tilẹ̀ fẹ̀ gba iyàwó òun náà ló ẹ̀ ẹ̀bẹ̀ tó dùn báyii lọ fún un . Òun á jẹ̀ eléyìí , ẹ̀ni tó ní kóun má jẹ̀ é , kólúwa rẹ̀ kú, kó rùn, kó dojúbolẹ̀ gbìrìgidi bí ìgbín . Òun loun ni owó tóun fi ra ǹnkan tí wón fi sè é, ọ̀rẹ̀ òun ló sì sè é, tóun bá jẹ̀ èyí, òun á tún lọ bá a kó se òmíràn pé ewé kòì jẹ̀.

Ìjápá gbé ọ̀bẹ̀ kalẹ̀ nídíí igi kan , ó fọ̀wọ̀ sí i , ó jẹ̀ gbogbo rẹ̀ pátápátá , ó fọ̀ ìsáàsùn mọ̀lẹ̀ níbẹ̀. Ó díde, ó n lólẹ̀ pé òun á lọ sọ fún Yánníbo pé Àkàlà kòì se àṣẹ̀jẹ̀ rẹ̀ o . Bó ti n lọ lónà, ni inú bèrẹ̀ sí í mú u , inú rẹ̀ bèrẹ̀ sí í ga , ó n fẹ̀, ó n tóbi, ó n ga á lẹ̀míí , kò lè mí dáadàa mọ̀, ó n kẹ̀rora. Nígba tí inú yìí fẹ̀ bẹ̀, ló bá ẹ̀rì padà, ó ní òun á lọ bẹ̀ Àkàlà kó bá òun rọ̀ kinní yìí, kó ẹ̀ ètùtù fún òun, òun á purọ̀ pé gbòngbò ló yọ̀ òun ṣubú tí ọ̀bẹ̀ dànù, tí díẹ̀ sì kán sí òun lẹnu ; ló bá padà , ló n sáre lọ sílẹ̀ Àkàlà , ikùn ti di gbandu , kò jẹ̀ kó lè sáre mọ̀, ó túbọ̀ n tóbi sí i ní ìṣiṣẹ̀jú ni. Nígba tó rílẹ̀ Àkàlà lọ̀òkán ló forin sẹ̀nu , tó n kọ̀ ọ̀ tàánú tàánú pé:

*Bàbaláwo, mò wá bèbẹ̀,
Aluginrin.
Bàbaláwo, mò wá bèbẹ̀,
Aluginrin.
Òògùn tó ẹ̀ fún mi lẹ̀rẹ̀kàn.
Aluginrin.
Tó ní n má mà mọ̀wọ̀ kan 'nu,
Aluginrin.
Tó ní n má mà mésẹ̀ kan 'nu,
Aluginrin.
Gbòngbò ló yọ̀ mí tẹ̀rẹ̀,*

Alugbinrin.
Mo fowó bà 'bè, mo mú ba 'nu,
Alugbinrin.
Mo bo 'jú wo 'kùn, ó yó kèndu,
Alugbinrin.
Bàbaláwo, mò wá bèbè,
Alugbinrin.
Bàbaláwo, mò wá bèbè,
Alugbinrin.

Nígbà tí Àkàlà rí i, ó yanu kò le pa á dé, ó ní, 'Ìjàpá, o sè yíi tán! Mo sọ fún ọ tàbí n kò sọ fún ọ? Kò sí èrò rè! Ikú ni. Èrè àìgboràn àti ojúkòkòrò ló jẹ yíi o.'

Ìjàpá bèrè sí í bèbè , ó n wí àwáwí , ó n sunkún , ó n kégbe , Àkàlà ní kí ó lọ sójú Ọsanyìn, kí ó lọ bè é nítorí Ọsanyìn ni òrìṣà ìṣègùn, bóyá ó lè rí iwòsàn sùgbón òun ò mọ èrò rè. Bó jẹ obinrin ló jẹ àṣẹjẹ yẹn , ọmọ ni yòò fí bí , sùgbón òun ò rí ọkùnrin tó bímọ rí o.

Ìjàpá fí idí wọ dé ojú Ọsan yìn, ó dọbálẹ, ó mbèbè. Ọsanyìn ni ó ti jẹ èèwò , èmí rè ni yòò fí ṣe ètùtù . Ìgbà tí inú Ìjàpá tóbi títítí , ló bá bẹ pò ó ! Bí Ìjàpá ti kú ikú oró nítorí ojúkòkòrò àti àwùlgbọ àkọ -ìgbà niyí o. Ojú òrìṣà Ọsanyìn ló kú sí o . Ọun ni wọn ṣe n fí Ìjàpá bọ Ọsanyìn o. Ọsanyìn bá gbé Ìjàpá, ó jẹ é o.

Ìdí àlọ mi rée gbáńgbáláká;
Ìdí àlọ mi rée gbàńgbàlàkà;
Bí n bá purọ, kágogo ẹnu mi má ròó,
Bí n ò bá purọ, kágogo ẹnu mi ró lẹ̀mẹta –
*Ó di ...pó....pó....pó!*Orisun itàn: Babalọla (1973)

5.0 Ìṣoníṣókí

Nínú itàn yíi, a rí i bí ojúkòkòrò ṣe pa Ìjàpá . Ìjàpá kú ikú oró sí ojú òrìṣà Ọsanyìn léyìn ìgbà tí ó jẹ àṣe èyí tí babaláwo ti kilò fún un pé kò gbọdò jẹ níbè nítorí Yánníbo ni a se àṣe nàà fún. Inú Ìjàpá wú títí tó fí bẹ tí ó sì kú.

6.0 Iṣẹ́ Ṣíṣe

1. Kí ni ìdí tí Ìjàpá fi tọ́ babaláwo lọ?
2. Kí ni àwọn ohun tí babaláwo ní kó mú wá fún irúbo?
3. Àwọn èròjà wo ló wà nínú àlọ́ yìí. Wo módù kínní, ipín kẹta fún itónisónà.
4. Ṣe àpèjúwe ìwà Ìjàpá
5. Àwọn kókó -òrò wo ni o rí fàyọ́ nínú ìtàn yìí ? (Wo módù kejì , ipín kínní fún itósónà)

7.0 Ìwé Ìtókasi

Babalọ́lá, A. (1973) *Àkójọpọ̀ Àlọ́ Ìjàpá*, Apá Kínní. Ibadan: University Press Ltd.

Ìpín kẹta: Ìjàpá àti Bàbá Oníkàn

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Kíka Ìtàn Ìjàpá àti Bàbá Oníkàn
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Ìbéèrè
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Wo ifáára abẹ ipín kinní

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Èyí kò yàtò sí ti ipín kinní

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

- 1. Orúkọ miiran wo ni Yorùbá n pe ikàn?

4.0 Ìdánilékòó

4.1 Ka ìtàn inú ipín yí – Ìtàn Ìjàpá àti Bàbá Oníkàn

Apàlò: Àlò o!

Àwọn Jànmọ: Àlò!

Apàlò: Àlò mi dá fiirìgbágbòó, ó dálérí Ìjàpá Ọkọ Yánníbo àti Bàbá Oníkàn kan.

Ní igbà kan, bàbá kan wà ní ilú kan, ó gbin ikàn sí oko rẹ . Oko tí à n wí yí tóbi púpò , jìnwìnnì ni ikàn rẹ máa n so ; kò sẹni tó máa rí oko ọkùnrin àgbẹ yí kí ikàn má wu olúwarẹ jẹ. Bí Ìjàpá bá n lọ sí ọjà ní ilú kejì, èbá oko ikàn yí ló n gbà kojá; itọ á máa sù sí

i lènu bí ó bá ti rí ìgbá tó so dònkùdònkù yìí , ọfun a sì máa dá a; şùgbón kò ní owó tí yóò fi rà á jẹ.

Nígbà tó dijó kan, ebi n pa á, kòí tí ì jẹun látàààrò; sé àhejẹ ni Alábahun n şe tẹlẹ, ilẹ àwọn ọrẹ rẹ ló ti n jẹun lẹmẹta lójúmó , şùgbón ní ọjó tí à n wí yìí , púpò nínú àwọn ọrẹ rẹ kò sí nílẹ, àwọn tó sì wà nílẹ kò ní oúnjẹ; ọjó ọjà ni, gbogbo àwọn ìyàwó wọn şẹşẹ lọ ra nńkan ọbẹ ní ọjà ni.

Ebi wá n pa Ìjàpá , kò fojú dá ibi tó ti lẹ jẹun ; nígbà tí ódé oko bàbá oníkàn yìí , ó wò ọ lójú, ó wò yíká, kò rẹnikankan, ó yà bàrá sí oko, ó bẹrẹ sí í ká ikàn jẹ; ó jẹ ó yó, ó lọ sílẹ rẹ, ó délé, ó momi, ọjú rẹ wálẹ, ọkàn rẹ balẹ, ayo dé. Látí ìgbà yìí ni Ìjàpá ti lọ n jí ìgbá bàbá yìí ká, kò tilẹ délé ọrẹ kankan mó , ó kúkú sọ ìgbá di tirẹ , ó n mù, ó n yò nínú oúnjẹ ọfẹ.

Bàbá oníkàn kiyèsí pé ọwó òun n yípadà nínú oko ; igi ikàn tó bá so jìnwìnnì tí bàbá yìí bá fojú sọ pé òun yóò ká ní ọjó kejì , kó tó dé lójó kejì nàà , ilẹ á ti gbẹ; Ìjàpá á ti fi í jẹ. Nígbà tó yá, bàbá yìí bá bẹrẹ sí í şepè fún ẹnì tó wá n jí òun ní ikàn ká:

“Ènì tó wá jí ikàn yìí ká , ògún ni yóò pa olúwarẹ , ilẹ ni yóò mú u ; ọwó rẹ kò ní tẹnu, kò ní tẹgbẹ kò ní bá ọgbà mu...’

Ní ọjó kan, Ìjàpá şì wà nínú oko nígbà tí bàbá oníkàn dé , tí ó bẹrẹ sí í şẹ èpè fún olẹ tí n jí i níkàn . Ìjàpá ò lẹ rónà jáde kólóko má rí i ; ogbón wo l òun ó ta toun yóò fi dẹrùba àgbẹ yìí o? Èrò kan sọ sí i nínú, ló bá déédéé forin senu, ó pé:

*Oníkàn yìí jingbin,
Kínìnrínjingbin
Oníkàn yìí jingbin,
Kínìnrínjingbin
Ìwọ ká, èmi ká,
Kínìnrínjingbin
Tẹmi şe lẹ dèpè?
Kínìnrínjingbin
Èpè kan ò p’Ahun,
Kínìnrínjingbin
Oníkàn yìí jingbin,
Kínìnrínjingbin*

Nígba tí ọ̀kùnrin yìi gbọ̀ ohùn Ìjàpá lójìjì bẹ̀ẹ̀ , àyà rẹ̀ pami, ó s̄íyán kò dúró gbọ̀bẹ̀, ó n du bọ̀ nílẹ̀ lẹ̀lẹ̀lẹ̀ .Nígba tó délé, ó kó, ó rò fún àwọn ọ̀rẹ̀ rẹ̀ ; gbogbo wọn múra , wọn tún bá a padà sí oko.

Ìjàpá rẹ̀ẹ̀, aláṣejù ni; nígbà tó rí i pé ọ̀gbọn toun ta s̄is̄ẹ̀, ó kúkú pẹ̀bu sóko olóko bíi ọ̀ká, kò gbèrò àtítètè kú rò níbẹ̀. Nígba tí oníkàn yìí àti àwọn ọ̀rẹ̀ rẹ̀ débẹ̀ , wọn ní kí àgbẹ̀ nàà s̄ẹ̀ èpè bó ti s̄e lákò̀ókò ; bí ó ti bèrẹ̀ èpè s̄is̄ẹ̀ , ni Ìjàpá tún for in s̄enu, tó yì ohùn padà gbá-a, tí gbohùn-gbohùn gba ohùn rẹ̀, tí gbogbo igbó gbojikan, ó n pé:

*Oníkàn yìi jingbin,
Kínìnrínjingbin
Oníkàn yìi jingbin,
Kínìnrínjingbin
Ìwọ̀ ká, èmi ká,
Kínìnrínjingbin
Tèmi s̄e lè dèpè?
Kínìnrínjingbin
Èpè kan ò p'Ahun,
Kínìnrínjingbin
Oníkàn yìi jingbin,
Kínìnrínjingbin*

Àtàgbẹ̀ àtawọn ọ̀rẹ̀ rẹ̀, ọ̀nà ọ̀tò̀tò̀ ni wọn gbà délé. Òmíràn ṣubú nígbà tó n sáré lo, aṣo òmíràn kógi , ó fàya, òmíràn fori s̄egi , òmíràn f̄es̄ẹ̀ dá .Wàràwéré, ọ̀rò yìi ti tàn dódò ọ̀ba. Ọ̀ba ránṣẹ̀ pe àgbẹ̀ yìi àti àwọn ọ̀rẹ̀ rẹ̀, ó wá dii òkodoro l̄enu wọn:

‘Kábíyèsí, mo ní kòkàn mi túbò lélẹ̀ kí n máa bọ̀ lódò yín ni mo rí oníṣẹ̀ yín . Ó ti pé tí mo ti n kiyèsí pé olè kan máa n wá jí mi ní ikàn ká, mo s̄ọ̀ ọ̀ títí n ò rí i mú. Ní òwúro yìi bí mo ti jí dé oko, ni mo tún rí ọ̀wọ̀ tuntun lára ìgbá mi, mo bá mú èpè s̄ẹ̀. Àfi bí n̄kan nàà ti déédéé dá mi lóhùn nínú oko; n kò mọ̀ n̄kan nàà, n kò s̄i gbọ̀ irú ohùn bẹ̀ẹ̀ rí.

‘Mo sáré wálé, mo s̄ọ̀ fún àwọn ọ̀rẹ̀ mi; gbogbo wá tún kó ra wa r̄eir̄ei, ó doko. Mo tún s̄epè bíi tàkòkò, ohun nàà tún dá mi lóhùn ; ó gba gbogbo igbó kan , àfi bíi ohùn àwọn ogun-ọ̀run, nítorí kò jọ ohùn aráyé kankan. Kábíyèsí, ẹnikan nínú wa kò mò ọ̀nà tí ẹnikejì gba padà sílẹ̀, ọ̀rán di bí-o-ò-lọ̀-ya-fún-mi, eré àsádijú lolúkúlùkù sá délé . Èyí tá a rí rẹ̀ é o, kóba ó pé...’

Ọba ronú tí tí, ọ̀rọ̀ náà dọ̀yà, ó yà á lẹ̀nu; ọ̀n nílátí tètè rọ̀kan ẹ̀, nítorí èèmò ló nì bọ̀ nílúú yìí. ‘È bá mi kẹ́sì àwọn babaláwo àti àwọn adáhunṣe tó wà nílúú , kí wọn wá lọ bẹ́dí ọ̀ràn yìí wò.’ Alágo ọ̀ba kéde, ó lu agogo káákiri ilú. Ní ọ̀wúrọ̀ ojọ̀ kejì, àwọn awo ilú péjọ; bàbá oníkàn mú wọn lọ síbì oko rẹ̀ , ó ẹ̀pẹ̀ bó ti máa n ẹ̀, alábahun tún kọ̀rìn bó ti n kọ̀ ọ̀ , ọ̀gbùrùgburu, àwọn awo sá bọ̀ sílẹ̀ wọn ; ọ̀míràn fara gbogbẹ̀ , àpò ifá ẹ̀lómíràn fàya, ẹ̀lómíràn ẹ̀wẹ̀ fí ẹ̀sẹ̀ rọ̀ nígbà tó ẹ̀bú sínú kòtò , ó n rìn yẹ̀nkúyẹ̀nkú bíi amúkùn -ún kiri.

Nígbà tí ọ̀ba rí i pé ọ̀wọ̀ àwọn babaláwo kò ká ọ̀ràn tó wà nílẹ̀ yìí , ó kẹ́sì Ọ̀sanyìn ẹ̀lẹ̀sẹ̀kan. Ọ̀sanyìn ẹ̀lẹ̀sẹ̀kan rẹ̀é, ọ̀n ni Babaiṣìgùn, ọ̀n ni ọ̀rìṣà tí n tú àṣírí gbogbo ohun tó pamó sí ikòkò . Ọ̀ba àti àwọn igbimọ̀ rẹ̀ rí i pé Ọ̀sanyìn nikan ló lẹ̀ kojú èèmò tó wà lóko oníkàn yìí; wọn ránsẹ̀ sí i pé kó wá bá wọn mú igára náà tí n jí igbá onígbàá jẹ̀ tó tún n dẹ̀rùbà olóko. Ọ̀sanyìn dé, ó yanbọ̀, àwọn ilú san án. Ó múra, ó gbé ẹ̀wírí rẹ̀ àti ọ̀lù rẹ̀ dání, ó tẹ̀lé bàbá oníkàn ; àwọn oníṣẹ̀gùn , àwọn ọ̀dẹ̀ àti àwọn ará ilú míràn tó fẹ̀ ẹ̀ ọ̀fintótó, àwọn má-mójú-mi-débẹ̀ gbogbo ló tẹ̀lé wọn.

Nígbà tí wọn dé oko , Ọ̀sanyìn dáná àgbẹ̀de , ó fí ọ̀lù sí i , ó fínná mó ọ̀ , ọ̀lù gbóná, ó rẹ̀ dọ̀dò; Ọ̀sanyìn sọ̀ fún bàbá oníkàn kó sọ̀ bó ti n sọ̀ , ọ̀n náà bèrẹ̀ ẹ̀pẹ̀, ó n ẹ̀ ẹ̀ lẹ̀jilẹ̀jìdà. Alábahun tún dáhùn nínú oko pé:

*Oníkàn yìí jingbin,
Kínìnrínjingbin
Oníkàn yìí jingbin,
Kínìnrínjingbin
Ìwọ̀ ká, èmi ká,
Kínìnrínjingbin
Tẹ̀mi ẹ̀ lẹ̀ dẹ̀pẹ̀?
Kínìnrínjingbin
Èpẹ̀ kan ọ̀ p’Ahun,
Kínìnrínjingbin
Oníkàn yìí jingbin,
Kínìnrínjingbin*

Gbogbo àwọn tó tẹ̀lé Ọ̀sanyìn wá ti sálọ̀ , àṣubúlẹ̀bú-n-tẹ̀be agbádá àwọn babaláwo n fẹ̀ riyeriyẹ̀ tẹ̀lé wọn léyìn, gèlẹ̀ àwọn obìnrin tú, ọ̀rùn nikan ló dá a dúró, etí rẹ̀ méjéjì n fẹ̀ lẹ̀lé tẹ̀lé wọn lẹ̀ yìn bí àsiá idí ọ̀kọ̀ ti n rẹ̀lúú ọ̀yìnbo ; sálúbàtà ẹ̀lómíràn ti fò sọ̀n ù, ẹ̀sẹ̀

kan soṣo ló bá a délé. Sùgbón Ọsanyìn kò yísè, ó faraṣoko, ó n sọ igbà tí olè nàà yòò bèrè sí í ká igbà yìí.

Nígbà tí Ìjàpá rí pé ohun gbogbo ti pa lóló, ó sebí gbogbo wọn ti sálọ , ó jáde, ó bèrè mú igbà ká .Ọsanyìn rọra n yó gúlógúló tẹlẹ e léyìn toun ti oòlù tó ti be yòyò lówó ; bó ti dé èyìn Ìjàpá , àfi sìn -ìn-ìn, ló tẹ ẹ̀ bọ ọ̀ lórùn .Ìjàpá kò lè dún póbó , ó kú pátápátá.Ọsanyìn bá gbé òkú rẹ̀ lọ sódò ọba. Ọba ní kíỌsanyìn máa gbé e lọ, àtòkú àtààyè rẹ̀, Ọsanyìn loun tí pinnu àti fi olè nàà fún un tẹlẹ̀ . Torí nàà kí Ọsanyìn lọ se òkú Abahun bó ti wù ú.

Inú Ọsanyìn dùn , dídín ló lọ dín Ìjàpá jẹ o . Látojọ̀ yìí ni wón ti n fi 'Ìjàpá bọ Ọsanyìn o, tí wón sì n pe Ìjàpá ní 'ẹran ọsanyìn o'.

Olè àti àṣejù ló pa Ìjàpá o; iwà tí ò sunwón, ẹ̀ jù ú lẹ̀ o.

*Ìdí àlọ̀ mi rẹ̀é gbàńgbáláká;
Ìdí àlọ̀ mi rẹ̀é gbàńgbàlàkà;
Bí n bá purọ̀, kágogo ẹnu mi má rọ̀ò,
Bí n ò bá purọ̀, kágogo ẹnu mi ró lẹ̀mẹta –
Ó di ...pó....pó....pó!*

Orisun itàn: Babalọla (1973)

5.0 Ìṣọ̀nísókí

Nínú itàn yìí, Ìjàpá nàà tún ni ẹ̀dà -itàn gégé bí a ti rí i nínú itàn méjì àkókó ní abẹ̀ ipín kínní àti ikejì . Alábahun fi ọgbón ẹ̀wé jí ikàn ní oko Baba oníkàn . Ọ̀pò igbà ni ó yí ohùn padà láti kọ orin abàmì tí ó dẹ̀rù ba bàbá oníkàn àti gbogbo ará ilú . Sùgbón àṣejù àti ojúkókòrò ni ó pa Ìjàpá nígbèyìn.

6.0 Iṣẹ̀ Sísẹ̀

1. Ọ̀nà wo ni Ìjàpá gbà tó fi n jí ikàn baba oníkàn?
2. Se àgbéyèwò orin inú àlọ̀ yìí. È̀mèlòò ni orin yìí wáyé nínú àlọ̀ yìí? Iṣẹ̀ wo ni orin n se nínú àlọ̀? Wo módù keji, ipín kínní fún itósónà.
3. Nínú àwọn kókó-òrò tí a yèwò ní Módù kẹta , ipín kínní, èwo nínú àwọn kókó-òrò yìí ló rọ̀mọ̀ itàn tí o ká yìí.

4. Sè òótó ni pé àbùdá ihun ìtàn ‘àṣeṣetúnṣe ìṣèlẹ̀’ jẹyọ nínú ìtàn yìí ? Tó bá jẹ lóòótó, lónà wo ni èyí gba jẹyọ?

7.0 Ìwé Ìtókasi

Babalọlá, A. (1979) *Àkójopò Àlọ Ìjàpá*, Apá Kejì. Ibadan: University Press Ltd.

Ìpín kẹrin: Ìjàpá, Ajá, Ẹkùn àti Ọḍe

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Kíka Ìtàn Ìjàpá, Ajá, Ẹkùn àti Ọḍe
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Sṣiṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Wo ìfáára abé ipín kinní

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Èyí kò yàtò sí ti ipín kinní

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

1. Ẹranko mélòó ló wà nínú ìtàn yíí?
2. Èdà-ìtàn mélòó ló wà nínú àkọlé ìtàn náà?

4.0 Ìdánilékòó

3.1 Ka ìtàn inú ipín yíí – Ìtàn Ìjàpá, Ajá, Ẹkùn àti Ọḍe

Apàlò: *Àlò o!*

Àwọn Jànmọ: *Àlò!*

Apàlò: *Àlò mi dá fìrìgbágbòò, ó dáléí Ìjàpá, Ajá, Ẹkùn àti Ọḍe*

Ní igbà láéláé, Ẹkùn, Ìjàpá àti Ajá, inú igbó kan náà ni wón n gbé . Ẹkùn jé àgbè, ó gbin ògèdè, ilá, èfó, iṣu, ègè, àgbàdo àti orìṣirìṣi nńkan tí ẹnu n je. Gbogbo ohun ògbìn rẹ ló ṣe

dáadáa: iṣu rẹ ta àta-sán-ebè, àgbàdo rẹ yomọ bọkùàbọkùà, erèè rẹ so jìnwìnnì, ìgbá-ikàn rẹ so dọkìàdọkìà, ó so àsokanlẹ, gbogbo rẹ dára.

Ìjàpá rée, ọlẹ ni, ẹnì tí kò bá sì ṣiṣẹ́ tí n fẹ́ jẹun da ndan ni kólúwarẹ jalẹ ; olẹ ni Ìjàpá, oko-olóko ló ti n kórè ohun tí yòò jẹ.

Ní ojọ kan, Ìjàpá fẹ́ lọ jí irẹ -oko Ẹkùn, ó mò pé bí Ẹkùn bá mú òun , pépẹ̀pẹ̀rẹ̀ ni yòò fa òun ya, ó lọ bá Ajá, ó bèè kí ó bá òun lọ sí oko òun . Ajá rée, ọ́tá ni òun àti Ẹkùn nítorí Ẹkùn fẹ́ràn àt ipa Ajá jẹ. Ìjàpá n ta ogbón àtifi orí Ajá fún Ẹkùn fọ́n fèrè ; ó rò nínú ara rẹ pé bí òun bá lè tan Ajá dé ibudó Ẹkùn , òun á tí í mólé, bí ẹkùn bá tilẹ́ dé, òun á sọ pé Ajá loun múwá fún un gégé bí nńkan àlejò , yòò dáríjì òun. Ajá kò mò pé oko Ẹkùn ni Ìjàpá n tan òun lọ, ó tẹ̀lé e ní irẹ̀tí pé oko Ìjàpá loun n lọ . Nígbà tí wón dé oko Ẹkùn, wón kò bá Ẹkùn lóko. Ìjàpá bèrè sí í bẹ̀ ọ̀gèdè, ó n wa iṣu, ó n fẹ́ ẹ̀fọ́, ó n já erèè, ó n re ata, kò sí irẹ̀-oko kan tó wà ní oko Ẹkùn tí Ìjàpá kò jí.

Nígbà tó pé, ó di gbogbo ohun tó jí yìi jọ , ó ní kí Ajá wá bá òun gbé diẹ , Ajá bá a gbé e . Nígbà tí wón gbérù tán tí wón wo iwájú báyií , Ẹkùn ni wón rí tó n sáré bọ takotako. Bí Ajá ti rí Ẹkùn báyií, jẹbẹ̀tẹ̀ gbómọ lé e lówó, ó bèrè sí í gbòn.

‘Ìjàpá, ṣebí ó sọ fún mi pé oko rẹ là mbò , àṣèè oko Ẹkùn ni. O wá tàn mí fún Ẹkùn pajẹ ni.’

‘Yára sá pamọ́ séyìn ọ̀gèdè yìi, kò ní rí ọ. Ẹkùn kàn n kojá lọ nítirẹ̀ ni.’

Ajá ju erù sílẹ̀ pẹ̀, ó sá pamọ́ sí èyìn igi ọ̀gèdè , ó n fọkàn rẹ̀ gbádúrà pé kí Olórun yọ òun lówó Ẹkùn o . Jéjé loun jókòó sílẹ̀ òun tí Ìjàpá ní koun wá kálo sí oko o , òun kò mò pé Ẹkùn ni yòò tan òun fún pajẹ o . ‘Ìwo Olórun Ẹlédàá, ìwo ló dá mi tí o sì dá Ẹkùn yìi, má ṣàì yọ mí nínú ewu yìi o, má jẹ́ kí n dìjẹ́ fún Ẹkùn lónií o.

Nígbà tí Ajá ṣì n gbádúrà báyií , Ẹkùn ti dódò Ìjàpá, ó bí i ohun tó wá mú nínú oko òun. Ìjàpá dáhùn pé, ‘Kábíyèsí, olówó mi, ọkọ mi, má bá mi wí, èmi kọ ni mo rán ara mi wá, rírán ni wón rán mi, n kò sì mò pé oko yín ni. Ẹ jòwọ́ ẹ foríjì mí, n ò ní dé sàkání oko yín mó.’

‘Wón rán ọ ni! Ta ni rán ọ wá kórè gbogbo iṣẹ́ tí mo fi òògùn ojú mi ṣe?’

‘Ajá ni!’

‘Ajá!Ajá tàbí kínlá!’

‘Ajá ni; a jìjọ wá náà ni, mo rò pé oko rẹ ni, n kò mò pé tiyín ni, olúwa mi.’

‘Níbo l’Ajá òhún wà?’

‘Òun ló lẹ sẹyìn ògèdè àgbagbà lòhùn -ún ni. Ìgbà tí ó rí yín náà ni ó sá pamọ síbè .
N kò lẹ sáré ló jẹ kí ẹ rí mi mú ní iròwórosè báyií.’

Nígbà tí Ajá gbọ pé Ìjápá ti fi òun hàn, tí ó sì purọ ràbàtà báyií mọ òun, ó bú eré dà sílẹ, ìjáfara léwu, bí òun kò bá sá, òun di ije fún Èkùn niyẹn . Bí Èkùn ti rí Ajá lóòkánkán báyií, ó fi Ìjápá sí lẹ, ó bẹ tẹlé e, ó di púrà, ó di kítà kítà kítà , wọn n sáré lọ lele , gígirisè wọn n kan wọn nípakó bí wọn ti n sáré lọ . Ajá n sá àsàlà fún ẹmí rẹ , Èkùn n sáré óunjẹ , wọn n forí rún oko l ọ girigiri.Ìjápá nítirẹ ti kó ẹyí tí yòò jẹ ní nú irè-oko tó kórè, ó bá ẹsẹ rẹ sòrò, ó gba àbùjá lọ sí ihò àpáta tí ó n gbé.

Ajá n sáré lọ , ó la ẹ nu sílẹ, ó n mí hehehele , ààrẹ ti n mú u , síbè ó forítíí, tí ó bá dúró, Èkùn á fi í jẹ , òun á kúkú sáré àsákú tàbí àsàlà . Nígbà tó yá , ó rí ọlọde ka n lóòkankan, eléyiini gègùn , ó n dèsun ẹranko , Ajá fi òpópó ọdò rẹ sònà , ó n sáré lọ gbururu, ó n ké pé, ‘Gbà mí, ọde, ọlọde gbà mí, n ó dẹrú rẹ, Èkùn ni n lé mi bò ! Gbà mí, mo sá di ọ.Gbà mi o máa mú mi relé, gbà mi o rà mí!’

Ojú ti ọlọde gbé sókè báyií, Èkùn ló rí tí n sáré kíkankíkan tẹlé Ajá . Kíá ló bá táwọ sí ibon rẹ, ó di gàà! Ìbon mú Èkùn lésẹ, ẹsẹ rẹ kan dá, ó sẹrí padà, ó n sá wónkúwónkú lọ.

Ajá ní òun kò lẹ gbé nínú igbó náà mọ nítorí Èkùn yòò máa sọ òun kiri ni , yòò sì wá pa òun jẹ lóru níbi yòówù kóun sá sí . Ìjápá lẹ fi òun wá ojúrere lódò Èkùn kí ó fi ibùdó òun hàn án. Torí náà ó sà n kí òun kúkú bá olóore òun lọ.

Láti ìgbà yií ni Ajá ti n bá ọlọde rìn o, tí Ajá kò gbé inú oko mọ tó fi di ọkan nínú àwọn ẹran ọsin nílẹ o.

*Ìdí àlọ mi rẹe gbàhgbáláká;
Ìdí àlọ mi rẹe gbàhgbàlàkà;
Bí n bá purọ, kágogo ẹnu mi má ròó,
Bí n ò bá purọ, kágogo ẹnu mi ró lẹmẹta –
Ó di ...pó....pó....pó!*

Orísun itàn: Babalọla (1979)

5.0 Ìṣoníṣókí

Ìjàpá tan Ajá lọ jí ohun ògbìn ní oko Èkùn . Ojúkòkòrò Ìjàpáni ó mú Èkùn ká wọn mọ inú oko rẹ. Ìjàpá purọ mọ Ajá lódò Èkùn pé Ajá ni ó rán òun wá jalè lóko Èkùn . Ó sì fi ibi tí Ajá sá pamọ sí han Èkùn . Èkùn lé Ajá láti pajẹ . Ó pàdé Ọlódẹ .Ọlódẹ sì gba Ajá sílẹ lówọ Èkùn.

6.0 Iṣẹ́ Ṣíṣe

1. Gégé bí o ẹ kà nínú ìtàn yìí, irú ẹ́dá wo ni Ìjàpá?
2. Dárúkọ ohun ògbìn márùn-ún tí ó wà nínú oko Èkùn.
3. Ta ni ó gba Ajá sílẹ lówọ Èkùn?
4. Kí ni idí tí Ajá fi jẹ ẹran ọ̀sìn nílẹ?

7.0 Ìwé Ìtókasi

Babalọlá, A. (1979) *Àkójopọ Àlọ Ìjàpá*, Apá Kejì. Ibadan: University Press Ltd.

MÓDÙ KARÙN-ÚN: ÀTÚPALÈ ÀŞÀYÀN ÀWỌN ÀLỌ OLÓROGÚN TÀBÍ ÀLỌ MÍIRÀN

Àkóónú

- 1.0 Ifáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ibèèrè iṣaájú
- 4.0 Idánilékòó
- 4.1 Kíka itàn Orogún Méjì àti Oḱo wọ̀n
- 5.0 Iṣé Sṣe
- 6.0 Iṣé Sṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ifáára

Nínú Módù yí, a ó ṣe àtupalè àwọ̀n àṣàyan àlọ olórogún tàbí àwọ̀n àlọ miiran tí ó yàtò sí àlọ Ìjápá. A ṣe àkójopò àwọ̀n àlọ wọ̀nyí fún akẹ̀kọ̀ látí kà ní àkàgbádùn àti látí ṣe àmúlò àwọ̀n iṣé tí a ti ṣe ní abẹ̀ módù kínní títí dé ikẹta fún itupalè àwọ̀n àlọ yí.

Ìpín kínní: Itàn Orogún Méjì àti Oḱo wọ̀n

Ìpín kejì: Ìyáálé Gbé Oḱo Ìyàwó Rẹ̀ Sínú Oṭí

Ìpín kẹta: Ìyáálé Roko Tán

Ìpín kẹrin: Tanímọ̀la àti Orogún Ìyá Rẹ̀

Títí di isinyí, o kò ní ànfààní àti ka àwọ̀n itàn miiran tàbí àlọ olórogún ní kíkún .
Léyìn kíkà itàn yí ní àkàgbádùn , iwọ̀ yóò dáhùn àwọ̀n ibèèrè tí ó rọ̀ mọ̀ itàn yí èyí tí yóò fi iyénisí àti itupalè itàn náà hàn.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Léyìn idánilékòó yí, iwọ̀ yóò lè:

- (i) ka itàn náà fúnra rẹ̀ ní àkàgbádùn
- (ii) dáhùn àwọ̀n ibèèrè tó rọ̀ mọ̀ àwọ̀n itàn náà.
- (iii) mọ̀ bí a ṣe n ṣe àtupalè àlọ nípa sṣe àmúlò àwọ̀n ohun tí a ti gbéyèwò ní

Módù 1 – 3.

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

1. Irú àlò wo ni à n pè ní àlò olórogún?

4.0 Ìdánilékò

4.1 Ka ìtàn Orogún méjì àti Oko wọn

Apàlò: Àlò o!

Àgbàlòò: Àlò!

Apàlò: Àlò mi lérí fùùrùgbágbòó

Àgbàlòò: Kó máà gbágbò omọ mi lọ

Apàlò: Àlò mi lérí kò lérí,

Àlò mi lérí àwọn iyàwó méjì àti oko wọn

Okò wọn jé ẹnì tí máa n sọdẹ lọ sí idálẹ̀. Bí ó bá sọdẹ lọ nígbà mìíràn, ó le lo oṣù méta. Èyí sì tí mọ̀ àwọn iyàwó rẹ̀ lára . Sùgbón bí ó bá n ti idálẹ̀ bọ̀ ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ aláàárù ló máa n gbà tí yòò ru ẹran tó ti pa tẹ̀lẹ̀ e . Ó ti pa erin rí . Ó sì tí pa ẹ̀fọ̀n . Bẹ̀ẹ̀ sì ní ọ̀wọ̀ rẹ̀ tí tẹ̀ kinnìún lẹ̀ẹ̀kan. Ojú ogúnjọ tí ọdẹ̀ ẹ̀perin bá tí igbẹ̀ ọdẹ̀ dé àwọn obìnrin rẹ̀ pẹ̀lú àwọn ẹ̀bùn Olórún wọn sì máa n sọdún ẹran ní . Àwọn iyàwó kì í wọn ní idí ààrò . Bí wọn ẹ̀ n sè ní wọn máa n sọ̀.

Oríṣiríṣi ẹ̀niyàn ló máa n wá kí ọdẹ̀ yìí bí ó bá tí dé . Ọdẹ̀ náà sì jé ẹnì tí ó lawọ̀ dáadáa, gbogbo àwọn àlejò wònyí ló máa wá n fún un ní nńkan . Oríṣiríṣi iròyìn ohun tí ó tí ẹ̀lẹ̀ lẹ̀yìn tí ó tí kúrò nílẹ̀ ní wọn máa n sọ̀ fún un . Iròyìn tí wọn sì fún un nípa iyáálẹ̀ rẹ̀ kì í ẹ̀ ẹ̀yí tó rẹ̀wà . Wọn máa n fí yé e pé bí ó bá tí kúrò nílẹ̀ tán ní iyáálẹ̀ rẹ̀ máa n ẹ̀ ẹ̀gbèrẹ̀ káàkiri ilú . Sùgbón ohun tí ó jọ ní lójú ní pé iyáálẹ̀ yìí ló máa n sọ̀ fún ọkò wọn pé iwà ẹ̀gbèrẹ̀ tí w ọ̀ iyàwó ọ̀n lẹ̀wù àti pé bí ọkò bá tí kúrò nílẹ̀ tán kò lówò méjì lẹ̀yìn ìṣekúṣe.

Okò yìí ní àlẹ́bù kan , iwà náà sì ní pé ó fẹ̀ràn iyáálẹ̀ rẹ̀ ju iyàwó lọ . Ó sì jé kí ẹ̀yí hàn sí àwọn méjèjì . Idí nìyí tí ó fí jé pé bí iyáálẹ̀ bá tí ro ẹ̀jọ̀ pé iyàwó n ẹ̀ ẹ̀gbèrẹ̀ kì í bojú wẹ̀yìn mọ̀ tí fí máa n kó ẹ̀gba yá a. Sùgbón nígbà tí ó lọ sí oko ọdẹ̀ ní àsikò kan , ó pé

ju bí ó ẹ́ mǎa n pẹ́ lọ, odidi ọ́dún mẹ́ta ló ló ní ìrìn àjò. Ní ààrin ọ́dún mẹ́ta yìí, ó bá àwọn ẹ́ranko tí n ẹ́rẹ́ ifẹ́ tó ẹ̀mẹjì . Gẹ́gẹ́ bí àṣà Yorùbá , bí èyí bá sì ẹ̀lẹ́ sí ọ́ጅ kan àpẹẹ́ rẹ́ pẹ́ iyàwó rẹ́ n ẹ̀gbèrẹ́ ni ó jẹ́.

Nígbà tí ó rí àmì yìí ní ìgbà mẹ́rin ọ̀tòtòtò ni ó bá fi ọ̀rò lọ ọ́ጅ ẹ̀lẹ́gbẹ́ rẹ́ kan . Eléyí ló wá bẹ̀èrẹ́ bóyá ó lẹ́ran ọ̀sìn nílẹ́. Ọ́ጅ sì dàhùn pé òun ní àgbò kan. Ọ́ጅ wá fi idí òògùn kan hàn án. Ó ní bí ó bá ti fi í sí ara Àgbò nǎà kí ó sọ pé kí àwọn iyàwó rẹ́ mǎa fún Àgbò nǎà ní ewé ọ́dán ní ọ̀kòòkan kí wọn sì mǎa kọ́rin bá yíí pé:

Apàlọ: *Gbewé mi, gbewé mi jẹ*
Àgbálọ́: *Àgbò, gbewé mi jẹ*
Apàlọ: *Ọ́dún mẹ́ta ọ́kọ́ ti lọ*
Àgbálọ́: *Àgbò, gbewé mi jẹ*
Apàlọ: *Èmi ò rìnà bọ̀kùnrin pàdé*
Àgbálọ́: *Àgbò, gbewé mi jẹ*
Apàlọ: *Ọ̀kùnrin ò tẹ̀ni fún èmi sùn rí*
Àgbálọ́: *Àgbò, gbewé mi jẹ*

Bí ọ́kọ́ ẹ́ délé, ó ní sùúrù, ó ní kí ọ̀kòòkan àwọn iyàwó òun méjéèjì ẹ́ pẹ́pẹ́fúúrú fún òun fún bí ọ́jọ́ mẹ́ta ni ó bá dán òògùn ná à wò. Iyàwó ni ó kọ́kọ́ já ewé ọ́dán tí ó sì kọ́rin òkè yìí, kíá ni Àgbò gba ewé rẹ́ jẹ́ . Sùgbón nígbà tí ó di orí iyáálé ni Àgbò kò bá gba ewé rẹ́ jẹ́. Ẹ́ iwà àgbèrẹ́ sì jẹ́ ẹ̀sẹ́ nílá ní ayé ìgbà nǎà, kò jọ́ ọ́ጅ òní tí àwọn kan fi n sánjú oge , òfín ilú wọn ni pé pípa ni wọn mǎa n pa obìnrin tí wọn bá ti mú fún iwà àgbèrẹ́ . Bá yíí ni wọn pa iyáálé alágbèrẹ́ nǎà.

Èkó itàn yìí kó wá pé kí á yera fún iwà àgbèrẹ́ àti iró pípa.

Apàlọ: *Ibi tí mo dé nìyí tí mo dẹ̀yìn*
Kí àlọ́ mi gba orógbó jẹ
Kí ó má ẹ́ gba obì jẹ
Orógbó á gbó wọn sáyé
Obì á bì wọn sọrun
Bí mo bá purọ́

Kí agogo ẹnu mi máà ró ní ẹ̀mẹ̀ta

Ẹ̀gbón bí n kò bá paró

Kí ó ró

Ó di pò! pò!! pò!!!

Ó ró tàbí kò ró?

Àgbàlòó: Ó ró.

Orisun itàn: Ọ̀pádòtun (1994)

5.0 Ìsọ̀nísókí

Nínú itàn yìí, a rí ọ̀nà ìṣíde itàn náà ẹ̀yí tí a ti fún wa ní àpẹ̀ẹ̀rẹ̀ irúfẹ̀ rẹ̀ ní abẹ̀ Mòdù kẹ̀ta. Lẹ̀yìn ẹ̀yí, a rí ìṣòro tó wà ní ilé olórogún àti iwà àgbèrè tí iyáálé hù . A lè sọ pé àwọn kókó ọ̀rò tí itàn náà dá l'ẹ̀rí ni iwà àìṣòdodo àti iwà àgbèrè ẹ̀yí tí iyáálé hù ẹ̀yí tí ó fa ikú rẹ̀.

6.0 Ìṣẹ̀ Ṣíṣe

Dáhùn àwọn ibéèrè wọ̀nyí:

1. Ìṣẹ̀ wo ni ọ̀kọ̀ àwọn orogún méjì yìí n ẹ̀?
2. Ẹ̀ àpẹ̀júwe iwà iyáálé inú itàn yìí.
3. Àwọn kókó wo ni ó jẹ̀yọ̀ nínú itàn náà?
4. Ọ̀nà wo ni ọ̀kọ̀ yìí gbà láti mọ̀ oótọ̀ láàárín iyáálé àti iyàwó?
5. Àwọn ẹ̀dá-itàn mélòó ló wà nínú itàn yìí?
6. Kí ni iyàtò láàrin bátàni iparí àlọ̀ yìí àti ẹ̀yí tí a gbéyẹ̀wò ní Mòdù kẹ̀ta, Ìpín kejì?

7.0 Ìwé Ìtọ̀kasí

Ọ̀pádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn Àlọ̀ Onítàn*. Ibadan: Y-Books.

Ìpín kejì: Àtupalẹ̀ Ìtàn Ìyáálé Gbé Ọmọ̀ Ìyàwó Rẹ̀ Sínú Ọtí

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékò
- 4.1 Kíka ìtàn Ìyáálé Gbé Ọmọ̀ Ìyàwó Rẹ̀ Sínú Ọtí
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Sṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Wo ìfáára abẹ̀ ipín kinní ní Módù yí.

2.0 Èròngbà

Wo èròngbà abẹ̀ ipín kinní ní Módù yí bakan náà

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

- 1. Kí ni itumò ìyáálé?

4.0 Ìdánilékò

4.1 Ka ìtàn Ìyáálé gbé ọmọ̀ ìyàwó rẹ̀ sínú ọtí

Apàlọ: Àlọ o!

Àgbàlọ: Àlọ!

Apàlọ: Àlọ mi léri fùurùgbágbò

Àgbàlọ: Kó màà gbágbò ọmọ̀ mi lọ

Apàlọ: Àlọ mi léri kò léri,

Ó léri ọkùnrin àgbè kan tó fẹ̀ràn iṣé oko.

Ó fẹ̀ iyàwó àkófẹ̀ ní rògbàrògbà . Ó ẹ̀ se gbogbo ohun tí wọn ń se lé aya lórí kí wọn tó sin Èjìdẹ̀ fún un tilù tífòn. Ẹ̀nu kọ̀ iròyìn ní ojò igbéyàwó wọn. Ọ̀kùnrin àgbẹ̀ yìí nàwó gidì ní otíkà tẹ̀ lójò nàà , kò níyì kankan . Ọ̀tí ẹ̀kẹ̀tẹ̀ pọ̀ bí omi òkun . Bẹ̀ẹ̀ sì ni kí í ẹ̀ se àsikò ọ̀tí òyìnbó ni àgbẹ̀ yìí kí bá rà. Sùgbón ọ̀tí àgàdàngidì nàà wá sí ibi ayẹ̀yẹ̀.

Ọ̀dún kan lẹ̀yìn igbéyàwó àgbẹ̀ àtì Èjìdẹ̀ , iròyìn iyàwó yìí kò tán nílẹ̀ . Nígba tí ó tilẹ̀ yá ni wọn bá sọ ọ̀ di àṣà , wọn á sì sọ pé ináwó kan koyoyọ̀ bí ináwó igbéyàwó Èjì dẹ̀ àtì bàbá àgbẹ̀.

Ẹ̀ se èniyàn kò le gbón títí kí tirẹ̀ máa bá a . Bẹ̀ẹ̀ sì ni kò sí ẹ̀dà tí kò ní iṣòro tirẹ̀ , àní kálukú ló ní tirẹ̀ lára. Agbón dára títí, oró ńkọ̀, ikamùdù sunwòn lóòótó ọ̀ kù sí ibi òó rùn. Àní bí ẹ̀mọ̀ òyìnbó ẹ̀ se yááyì tó àinírù ni àlẹ́bù ẹ̀ranko . Èjìdẹ̀ àtì bàbá àgbẹ̀ fẹ̀ràn ara wọn bí ẹ̀mí. Wọn lóúnjẹ̀ nílẹ̀ , wọn láṣọ̀ lára wọn sì ní owó lápò lápò . Sùgbón ewúré tí bà bá àgbẹ̀ tún fẹ̀ràn lẹ̀yìn Èjìdẹ̀lọ̀ ẹ̀ se ẹ̀kẹ̀ta wọn nínú ilẹ̀ . Nígba tí ó sì di ojú ọ̀dún kẹ̀sàn -án tí Èjìdẹ̀ kò rí oyún,ni bàbá àgbẹ̀ bá fẹ̀ iyàwó tuntun lé e.

Èjìdẹ̀ àtì iyàwó kékeré tí orúkọ rẹ̀ ń jẹ̀ Mopé fẹ̀ràn ara wọn . Irú aṣọ̀ kan nàà ni wọn máa ń wò , bẹ̀ẹ̀ sì ni gèlẹ̀ wọn kí í yàtò . Kò sẹ̀ni tó le rí wọn kí ó pè wọn ní obinrin ọ̀kọ̀ kan nàà. Ẹ̀ se ni wọn ń hùwà bíi ọ̀mọ̀ iyá kan nàà . Nígba tí yóò sì fi tó ọ̀dún kan tí Mop é délé ọ̀ ti lóyún . Ó sì fi oyún nàà bí ọ̀mọ̀kùnrin kan làntilanti . Ẹ̀ se ni Èjìdẹ̀ ń ra ọ̀mọ̀ yìí méyìn kiri. Ẹ̀ sàṣà èniyàn ló sì mò pé kí í ẹ̀ se òun ló bí i. Àṣé ifẹ̀ tí a fẹ̀ adie kò dénú ni ifẹ̀ tí Èjìdẹ̀ ní sí ọ̀mọ̀ iyàwó rẹ̀. Ojú ayé lásán ló ń se, kò gbàdúra kí ọ̀mọ̀ nàà ó yè.

Ọ̀tíkà ni Èjìdẹ̀ máa ń tà . Ìkòkò aládi ńlá ló fi máa ń dáná rẹ̀ . Bàbá tó àsikò tó yẹ̀ kí ó ti oko dé ni wọn kò róye bà bá. Nígba tí wọn retí retí tí etí di rere ni iyàwó kékeré tí í jẹ̀ Mopé bá ní òun tọ̀ ẹ̀sẹ̀ ọ̀kọ̀ lọ̀ sí oko. Kín ni Mopé kúrò ní ilẹ̀ sí ni Èjìdẹ̀ bá gbé ọ̀mọ̀ , ó di sòdù nínú iná ọ̀tí.

Nígba tí Mopé yóò fi rin ibùsò méjì ló bá pàdé ọ̀kọ̀ rẹ̀ lónà . Ọ̀kọ̀ ni òun pa àgbònrín ni òun ń ṣaáyan rẹ̀ ló jẹ̀ kí òun pé . Báyií ni Mopé àtì ọ̀kọ̀ fi idùnnú ru ẹ̀ran àgbònrín padà sí abúlẹ̀ wọn. Ẹ̀rín àtì òyàyà sì ni Èjìdẹ̀ fi kí àwọn méjéjì kú àbò.

Bí wọn ẹ̀ se simi diẹ̀ tán ni iyàwó bá wọ̀ iyèwù lọ̀ láti yẹ̀ ọ̀mọ̀ rẹ̀ wò níbi tí ó tẹ̀ ẹ̀ sí ni ọ̀mọ̀ bá di àwátì. Èjìdẹ̀ sì sọ̀ pé òun kò mò ibi tí ọ̀mọ̀ wà . Báyií ni wọn ṣàà wá ọ̀mọ̀ títí

tí wọn kò sì rí aaràfi ọmọ . Šé amòòkùn jalè , bí ọba ayé kò rí i , ọba ti ọrun n wò ó . Àšé gbogbo ìgbà tí Èjìdé fi n gbé ọmọ jù sínú ikòkò ọtí ni ewúré ọkọ wọn n sọ ọ .

Léyìn tí wọn ti wá ọmọ tí tí agara sì ti dá wọn ni ewúré bá bèrè sí kọrin báyii pé:

Apàlọ: Orogún burúki
Àgbálọ̀: Kónkolà kónkòlá kó-n-kó
Apàlọ: Ó gbómọ sọ sọtí
Àgbálọ̀: Kónkolà kónkòlá kó-n-kó
Apàlọ: Bó bá jọ bí irọ ẹ wo inú ọtí wò
Àgbálọ̀: Kónkolà kónkòlá kó-n-kó

Bí ewúré yii se n kọrin ni Èjìdé ní “È ò wa , wo ewúré adásinilọrun , ojọ wo loun wá gbómọ sọ sínú ọtí ?” Šùgbón ewúré kò yéé kọrin . Báyii ni ọkọ wọn se kó àwọn iyawó méjéèjì àti ewúré dé ààfin ọba . Bí ewúré sì se kọrin yii ni ọba ní kí àwọn iránsé rẹ lọ gbé ikòkò ọtí náà wá. Nígbà tí wọn sì wo inú ikòkò ọtí, òkú ọmọ ni wọn bá níbè. Báyii ni ọba pàşẹ pé kí wọn bé Èjìdé lóri ní idí ògún.

Èkọ tí itàn yii kọ wa ni pé kò ye kí á máa se ikà àti ilara . Kò sí ohun tí Ọlọrun se fún enìkan tí kò lè se fún àwa náà, şùgbón kí á máa dúró de àsikò tiwa.

Apàlọ: Ìdí àlọ mi rée gbán gbáláká;
Ìdí àlọ mi rée gbàn gbàlàkà;
Kí ọfón-òn gun àjà
Kí ó gbé egbàá kò mí
Kí n fi agogo ẹnu pópó
Ogbó orógbó ni kí n gbó
Kí n má se gbó ogbó obì
Şebórógbó ní kí n gbó ni sáyé
Obì ní bì wọn sọrun
Bí mo bá dé idí ọgèdè àgbagbà
Kí n bímọ gbàn gbà
Bí mo bá purọ

Kí agogo ẹnu mi máà ró ní ẹ̀mẹ̀ta

Ẹ̀gbọ̀n bí n kò bá paró kí ó ró

Ó di pọ! pọ! pọ!

Ó ró tàbí kò ró?

Àgbàlòò:

Ó ró.

Orísun itàn: Ọ̀pádòtun (1994)

5.0 Ìṣọ̀nṣọ̀kí

Itàn yìi jẹ itàn olórogún . A sì rí ọ̀kan lára ọ̀sọ̀ro tó wà ní ilé olórogún . Èyí ni ilara iyáálé sí iyàwó. Iyáálé kò bímọ ẹ̀gbọ̀n iyàwó bí . Ifẹ́ ojú ni iyáálé ní sí iyàwó . Nígba tí ó yá ó fi iwà rẹ̀ tòótọ̀ hàn nípa pípa ọ̀mọ iyàwó rẹ̀ ní ọ̀nà búburú. Ó gbé ọ̀mọ náà jù sínú orù tí a fi n se ọ̀tí. Ọ̀ba sì dájọ́ ikú fún un fún iwà ọ̀dájú yìi. Wọ̀n bẹ́ orí iyáálé ní idí ọ̀gún.

6.0 Iṣẹ́ Ẹ̀ṣe

Dáhùn àwọ̀n ibéèrè wọ̀nyí:

1. Kí ni orúkọ iyáálé àti iyàwó nínú itàn yìi?
2. Ọ̀dún mélòò ni iyáálé ló nílẹ́ ọ̀kọ láibímọ?
3. Iṣẹ́ wo ni iyàwó n se?
- 4a. N jẹ́ orin inú àlọ́ yìi rọ̀ mọ́ kókó itàn náà?
- b. Ní ọ̀nà wo?
5. Se àpẹ̀júwe iwà iyáálé yìi.

7.0 Ìwé Ìtọ̀kasi

Ọ̀pádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn Àlọ́ Onítàn*. Ibadan: Y-Books.

Ìpín kẹta: Ìtàn Ìyáálé Roko Tán

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Kíka ìtàn Ìyáálé Roko Tán ní àkàyé
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Sṣṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Wo ìfáára abé ipín kinní ní Módù yíi.

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Wo èròngbà abé ipín kinní ní Módù yíi bakan náà

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

Dárúko iwà méta tí Yorúbá bu ẹnu àtẹ̀ lù.

4.0 Ìdánilékòó

4.1 Ka ìtàn ìsàlẹ̀ yíi - Ìyáálé roko tán

Apàlọ: Àlọ o!

Àgbàlọ̀: Àlọ!

Apàlọ: Ní ojọ kan

Àgbàlọ̀: Ojọ kan ni òní jẹ

Kóba jẹ kó jẹ ojọ rere fún wa

Apàlọ: Ní ìgbà kan

Àgbàlọ̀: Ìgbà kan n lọ,

Ìgbà kan n bọ,

Ìgbà kan kì í tán láyé

Apàlọ: Okùnrin kan wà tí ó ní iyàwó kan.

Ó fẹ iyàwó rẹ gégé bí wọn ẹ ní fẹ iyàwó ní ayé ìgbà nàà. Iyàwó nàà kò sì mọ ọkùnrin tí tí ó fi délé ọkọ. Şùgbón níbi tí iṣẹ Olódùmarè jẹ àwámáridìí sí, iyàwó nàà kò fi inú soyún bèè ni kò sì fi èyìn gbé ọmọ pòn fódidi ọdún mewaá léyìn tí ó ti délé ọkọ.

Léyìn tí gbogbo aláwo ilé ayé ti ẹ é tí ,ni wón bá kọrí sí ọdò Ọlórún . Ọrun kò sì jinnà sílé ayé báyii nígbà nàà , bí èniyàn bá tètè lọ láàárò tí tí alẹ olúwarè yóò dé .Nígbà tí wón dé ọdò Aṣẹdá . Ó ní kí wón ní sùúrù nítorí pé ọmọ tí n bẹ nílẹ kò dára . Ó ní iṣèniyànṣeranko ọmọ ni . Ó ní adie pilẹ ni, àmọ a tún máa mú àwò èniyàn nígbà miiran . Tokọ taya yii ní kí Ọlórún Ẹàà fún àwọn . Wón ní ká rí ẹni báwí Ẹàà ju àìrì báwí rára . Olódùmarè ni ó dára kí wón máa lọ, Ọun yóò mú ibèèrè wón ẹ.

Báyii ni àwọn méjéjì ẹ padà sílé ayé . Iyàwó kò mú oṣù nàà jẹ léyìn èyí tí wón dé tí ó fi lóyún . Léyìn oṣù keṣàn -án ni iyàwó nàà bí obinrin . Ọmọ nàà dára ju ojo ilé tí mo lọ. Ó rí wiliki wiliki. Ó dúdú bí kóró iṣin. Nígbà tí yóó fi tó ogún ọdún tí a bí ọmọ nàà , ó ti di ọmọge gidi şùgbón àwọn ọbí rẹ kò tún gbọ mo -kó-ó ọmọ miiran mó. Gbogbo èniyàn ló sì n pòyì ilé wón láti fi ọ mọ wón saya. Bí ọmọbinrin yii ẹ dára tó, ó ní àlèébù kan, èyí nàà sì ni pé ó máa n yí padà sí adie nígbà miiran . Bí ó bá ti yí padà báyii, àgbàdo ni àwọn ọbí rẹ máa n fún un tí tí yóò tún fi padà sí èniyàn.

Nígbà tí ọmọbinrin tí orúkọ rẹ n jẹ Pereseke rí ẹni tí ó wù ú láti fi ẹ ọkọ, àwọn ọbí rẹ sọ ọótó fún ọkùnrin nàà . Ọmọbinrin yii ti wọ ọkùnrin nàà lójú tí ó fi gbà láti fẹ ẹ ní ọnàkọnà. Ó sì ẹ ilé rí pé gbogbo èwò rẹ loun yóò máa pamó . Bí iyàwó yii ẹ délé ni ọkọ kilò fún iyáálé rẹ pé kò gbọdò fi bú u àti pé kò gbọdò fún un ní ounjẹ miiran léyìn àgbàdo lásikò tí Pereseke bá di adie.

Nígbà tí Pereseke yóò fi lo ogóji ojó nílẹ ọ kọ, ifẹ rẹ ti kó sí ọkọ lórí , kò tilẹ rójú ti iyáálé rẹ mó. Wón sì ti bèrè sí fi Pereseke sílẹ lọ sí oko . Şùgbón bí wón bá ti n lọ sí oko ni wón yóò fi ọmọbinrin kékeré kan (ọmọ iyáálé) tí í, àwọn yòókù yóò sì lọ sí oko.

Bí Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ bá tí rí i pé wọ̀n lọ sí oko tán ni ó máa ń di adìẹ̀ tí yóò sì máa kọ̀rin báyii pé:

Apàlọ̀: Ìyáálé roko tán
Agbálòò: Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀
Apàlọ̀: Bàbá roko tán
Agbálòò: Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀
Apàlọ̀: Mo wáá ráyè di gbàgbàkà
Agbálòò: Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀
Apàlọ̀: Mo fò síhìn-in fò sòhùn-ún
Agbálòò: Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀
Apàlọ̀: Ma fò pìì dadìẹ̀
Agbálòò: Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀

Báyii ni Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ yóò ẹ̀şe máa fò láti igi ọ̀dán sí orí ọ̀ro tí yóò máa ti orí àjà fò sí ọ̀rùlẹ̀ tí tí yóò fi rẹ̀ ẹ̀ tí yóò sì tún di èniyàn padà.

Bí gbogbo wọ̀n bá ti ti oko dé ni ọ̀mọ̀bínrin tó dúró ti iyàwó náà ń sọ gbogbo ohun tí ojú rẹ̀ tó fún iyá rẹ̀ tí í ẹ̀şe iyáálé Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ . Ìyáálé yóò sì sọ fún ọ̀kọ̀. Şùgbọ̀n dípò kí èyí dín ìfẹ̀ tí ọ̀kọ̀ ní sí Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ kù , ńşẹ̀ ló túbò ń pò sí i. Èyí ló mú kí iyáálé pinnu láti fi ọ̀pin sí ìfẹ̀ ààrin Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ àti ọ̀kọ̀ rẹ̀ . Báyii ló ẹ̀şe padà lónà oko ní ojọ̀ kan tí ó paró fún ọ̀ kọ̀ pé orí ń fò ọ̀un. Ó lúgọ̀ sí ibi kan nínú ilé, ó sì ní sùúrù tí tí Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ fi di adìẹ̀ tó sì ń kọ̀rin rẹ̀ kiri. Nígba tí adìẹ̀ náà bà sí ìtòsí ni ó bá fún un ní àmàlà jẹ̀ . Jíjẹ̀ tí adìẹ̀ jẹ̀ àmàlà tán ni kò bá le yí padà sí èniyàn mó . Àwọ̀n adìẹ̀ gidi sì bèrẹ̀ sí şá a ní ara . Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ ojọ̀ náà ló di Adìẹ̀ aşı. Şíşá tí àwọ̀n adìẹ̀ fi ẹ̀nu şá a lára ní ojọ̀ náà ló jẹ̀ kí ara rẹ̀ rí şákaşaka tí tí di ọ̀nì.

Èkọ̀ tí itàn yi kọ̀ wa ni pé kí á má ẹ̀şe máa gba nńkan bèè bèè , ọ̀mọ̀ bèè bèè ni Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀. Ó sì tún kọ̀ wa kí á máa hùwà aríyàwó -kọ̀-iyáálé èniyàn, iwà ọ̀kọ̀ Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ ló jẹ̀ kí iyáálé ta ìjànńbá fún Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ . Ó tún kọ̀ wa pé kò yẹ̀ kí á máa fi gbogbo inú wa han obínrin. Bí ọ̀kọ̀ kò bá sọ èwọ̀ Pẹ̀rẹ̀şẹ̀kẹ̀ fún iyáálé rẹ̀ ni, kí bá ti lè ta ìjànńbá fún un.

Apàlọ̀: Ìdí àlọ̀ mi rẹ̀e gbàńgbálàkà;
Ìdí àlọ̀ mi rẹ̀e gbàńgbàlàkà;
Kí ọ̀fọ̀n-ọ̀n ó gàjà kó gbé egbàá kò mí

Kí n fi agogo ẹnu pópó
Ogbó orógbó ni kí n gbó
Kí n má ẹe gbó ogbó obi
Orógbó ní í gbó ni sáyé
Obi ní bi ni sọrun
Bí mo bá puró
Kágogo ẹnu mi má ẹe ró
Bí n kò bá paró
Kí agogo ẹnu mi ró
Ó di pọ! pọ! pọ!
Ó ró tàbí kò ró?
Àgbàlòó: Ó ró!

Orísun itàn: Ọpádòtun (1994)

5.0 Ìsọníṣókí

Itàn yìí dá lẹ́rì ọkọ àti iyàwó tí wọn kò ní sùúrù láti wá ọmọ lẹyìn ọdún mẹwáá. Wọn to Olódùmarè lo .Şe ọrun kò jìnnà sí ayé nígbà náà . Olódùmarè ní kí wọn ní sùúrù pé ọmọ tó wà nílẹ̀ isẹ̀niyà nşeranko ni . Şùgbón à̀nìsùúrù mú wọn gba irúfẹ̀ ọmọ yìí. Bí ọmọ yìí kò ẹe pé tó, iyáálé kò nífẹ̀ẹ̀ rẹ̀. Èyí ló mú u kó ó pinnu láti fi ọpin sí ifẹ̀ ọmọ yìí àti ọkọ rẹ̀.

6.0 Işé Şişe

1. Júwe ọ̀nà tí tọkọ taya inú itàn yìí fi rí ọmọ.
- 2a. Kí ni orúkọ ọmọ náà?
- b. Júwe irísí àti ihùwàsí ọmọ náà.
3. Irú orin wo ni ọmọ yìí máa ń kọ tí àwọn ọ̀bí rẹ̀ bá ti lo oko tán?
4. Kí ni àwọn ẹ̀kọ́ tí itàn yìí kó wa?

7.0 Ìwé Ìtọ́kasí

Ọpádòtun, O. (1994) *Àşàyàn Àlọ Onítàn*. Ibadan: Y-Books.

Ìpín kẹrin: Ìtàn Tanímọla àti Orogún Ìyá Rẹ

Àkóónú

- 1.0 Ìfáára
- 2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn
- 3.0 Ìbéèrè ìṣaájú
- 4.0 Ìdánilékòó
- 4.1 Kíka ìtàn Ìtàn Tanímọla àti Orogún Ìyá Rẹ
- 5.0 Ìṣonísókí
- 6.0 Iṣé Sṣṣe
- 7.0 Ìwé Ìtókasi

1.0 Ìfáára

Ìfáára yìí kò yàtò sí ìfáára tí ó wà ní àwọn ipín ìṣaájú

2.0 Èròngbà àti Àfojúsùn

Wo èròngbà àwọn ipín ìṣaájú.

3.0 Ìbéèrè ìṣaájú

- 1. Kí ni ìtumò orogún?

4.0 Ìdánilékòó

4.1 Ka ìtàn tí ó wà ní ìsàlẹ̀ yìí

Ìtàn Tanimọla àti Orogún ìyá rẹ

Apàlọ: *Ààlọ o!*

Àgbàlọ́: *Ààlọ!*

Apàlọ: *Ní igbàkan*

Àgbàlọ́: *Ìgbà kan n lọ,*

Ìgbà kan n bọ,

Ìgbà kan kì í tán láyé

Apàlò: Ní ojó kan
Agbálò: Ojó kanlòní jé
Kórí jé ó jé ojó rere fún wa

Apàlò: Ní ìgbà kan

Apàlò: Obìnrin kan wà

Agbálò: Ó wà bí ẹwà

Apàlò: Ó bí ọmọbìnrin méjì,

Orogún rẹ̀ sì fì ọmọbìnrin kan sí ayé lẹ̀.

Orúkọ ọmọbìnrin tí iyá rẹ̀ ti kú yìí n jé Tanímọ̀la. Ẹ̀sẹ̀ kò sí irú aṣọ tí arẹ̀wà le wò kí ẹ̀wà rẹ̀ móókùn. Obìnrin ọ̀lọmọ̀ méjì yìí ti gba àyà lówó ọ̀kọ̀ rẹ̀. Ohun tí ó bá sọ ni abẹ̀ gé, òun ló tilẹ̀ n ẹ̀ se bí ọ̀kọ̀ ní ọ̀dèdè . Ọ̀mọ̀bìnrin náà kò níwà olóókán , ó burú ju ikú tíí pa ni lẹ̀ . Sùgbọ̀n onífòn tí ó sọ pé inú òun kò dára ni , báwo ni ojú rẹ̀ se rí ni ọ̀rò obìnrin yìí. Kì í se iwà nikan ni kò ní , kò tún lẹ̀wà náà. Ó burẹ̀wà bí ìgbà, orí rẹ̀ rí fẹ́égbé bí ikéémù ẹ̀lẹ̀wòn . Ojú rẹ̀ rí kànn gbọ̀n-kànn gbọ̀n bí ìgbà tí erèè so ẹ̀yọkan . Ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ rí fọ̀n-ọ̀nran bí kọ̀bọ̀ sàré sí gótà. Ó se idí pelebe, ó sì se apá kánn dá bii ti orogún ẹ̀lẹ̀ran.

Obìnrin yìí tún wá dára ju àwọn ọ̀mọ̀ rẹ̀ lẹ̀, ẹ̀ se ẹnì tí a bá sọ pé a ó jọ jíjù ni a máa n jù ú. Èyí ló jé kí àwọn ọ̀mọ̀ tó jọ iyá wọn bí imumu ya ojúlówó òburẹ̀wà . Kò sí ẹ̀yà ara wọn tó se é wò. Sùgbọ̀n ọ̀mọ̀ dára ó de jọ ni ọ̀mọ̀ orogún iyá wọn yìí . Nse ló pọ̀n wèè láti òkè dé isàlẹ̀. Kò sí àlẹ̀bù kan so so ní gbogbo ara rẹ̀.

Ẹ̀wà ọ̀mọ̀bìnrin aláísí yìí tí ó bùyààrì ni ó fì kún ikórira tí orogún iyá rẹ̀ àti àwọn ọ̀mọ̀ rẹ̀ ní sí i . Kò sí ohun tí Tanímọ̀la lè se tí í dára lójú wọn . Bó bá wúkọ̀ wọn á ló dá ogun, bó sì rẹ̀rìn-ín wọn á ló kan ijàngbọ̀n. Àní bí ó bá n jẹun lásán wọn á ní ó n bu òkèlè bí orí àbíkú. Wọn sá fì ayé sù Tanímọ̀la yìí. Kàkà kí bàbá rẹ̀ sì máa gbà á sílẹ̀ lówó iyá tí n jẹ bí ẹnì jẹ ịṣu bá yí , nse ni bàbá yóò máa wò bí i ti ọ̀ókán -ilé. Kì í se ẹ̀jọ̀ b àbá, se bí a ti sàlàyé pé iyáwó rẹ̀ ti fì orí rẹ̀ gba pààrò.

Bí ibi ayeye kan bá wà, obìnrin burúkú yìí máa n rú sínú aṣọ tó tinú aṣọ wá. Bẹ̀ẹ̀ ló sì máa wọ̀ àwọn ọ̀mọ̀bìnrin rẹ̀ méjéjì ní ajínínrin aṣọ. Àkúgbó aṣọ láabi ni í kì bọ̀ Tanímọ̀la lórùn. Sùgbọ̀n ohun tí ó tún n ba obìnrin náà nínú jé ni pé nse ni àwọn ọ̀kùnrin

máa ní sù Tanímọla rànỳìnrànyìn toun tàkísà . Àwọn ọmọ tirẹ kì í sí í rí ẹnikan ọso pè wọn wò.

Ídí ọrọ mà niyí, tí orogún láburú yí fi pinnu láti rán Tanímọla ní ọrun ọsán gangan. Èrò rẹ ni pé nígbà tí àwọn tí n wá a wá kò bá rí i mó , bóyá wọn yòò le máa wo ojú àwọn ọmọ òun . Bó bá ẹ pé obìnrin náà kúkú dúnjú Tanímọla ni , ọrọ kì bá sà . Nẹse ló gbé agbè omi lé e lóri tí ó ní kì ó kọrí sódò lójó tí àwọn iwin n ọdún wọn.

Báyí ni Tanímọla ẹ ló sí odò t í kò bọ . Inú obìnrin náà sì dùn dé mùdùnmùdùn egungun. Èrò rẹ ni pé odò ti gbé oniyèyè ló , ijà òun sì ti tán. Àşe ewé ló n bẹ lóri işu là n bẹrù kànyìnkànyìn, obìnrin yí kò tètè mò pé ọlá ìkarahun ni ìgbín n jẹ. Àní kò tètè mò pé ọlá Tanímọla ni òun n jẹ tí àwọn ọdómọkùnrin fi n dà gírìgírì nínú ilé òun. Bí Tanímọla ẹ di àwátì báyí ni oníkálukú wọn ti gbé jókòó sílé wọn . Ìbànújẹ wá dorí agbà kodò . Inú obìnrin yí kò wá dùn mó, bẹẹ sì ni nẹse ni àwọn ọmọ rẹ n kanra gógó bí aja elékùúkú.

È jẹ kì á wá wohun tó ti şelẹ sí Tanímọla léyìn tí ó ti bọ sówó àwọn iwin. Nígbà tí ó ròyìn ohun tí ojú rẹ rí fún àwọn iwin , àwọn yẹn náà sì gbà láti rán án lówó . Báyí ni wọn fún un lówó àti ọpọlọpọ nńkan ọrọ. Ilú rẹ tí yòò wò báyí nẹse ló bá a tí ọba ilú rẹ şeşè n gbadé. Bí ọba ẹ rí i nínú ọláńlá rẹ bẹẹ ló ní kì wọn sọ ọ di olóri àwọn olori. Bí orí ẹ gbé e dé ibi ọlá niyí.

Kò pé púpọ tí Tanímọla di olori ni wáhálà şelẹ sí orogún iyá rẹ àti àwọn ọmọ orogún náà. Ẹni kan kú sí wọn lórùn , nẹse ni wọn di wọn ní àpànyàkà dé ààfin ọba . Wọn kò dá Tanímọla mò mó . Ó yẹ kì wọn pa wọn ni . Şùgbón Tanímọla ló gbà wọn sílé . Ó sì tún ní kì wọn máa kóbò ní ààfin ọba.

Èkó tí itàn yí kó wa ni pé , kò yẹ kì á máa fi iyà jẹ aláílára nítorí pé a kò mọ èyìn ọla.

*Apàlọ: Kí àlọ mi gba orógbó jẹ
Kí ó má ẹ gba obì jẹ,
Orógbó ní í gbó ni sáyé
Obì á bì wọn sọrun
Bí mo bá purọ kì ágogo ẹnu mi má ẹ ró
ní èmẹta*

Bí n kò bá paró
Kí agogo ẹnu mi ró
Ó di pọ! pọ! pọ!
Ó ró tàbí kò ró?

Àgbàlòò: *Ó ró!*

Orisun itàn: Ọ̀pádòtun (1994)

5.0 Ìṣọ̀nísókí

Ìyá Tanímòla ti kú. Tanímòla jẹ ọmọ tí ó ẹwà púpọ̀ jù. Nítorí ẹwà rẹ, orogún iyá rẹ kò fẹràn-an rẹ rárá. Bákan náà ni àwọn ọmọ orogún iyá rẹ kórira rẹ . Wọn pinnu láti pa á. Orogún iyá rẹ rán an lọ sí odò níjọ tí àwọn iwi n ní ọdún pẹ̀lú èrò pé àwọn iwin yóò pa á . Sùgbón dípò kí àwọn iwin pa á , nígbà tí ó rọ̀yìn ara rẹ , wọn fún un lówó àti ọ̀pòlọ̀pò nńkan orọ̀. Ọba rí i nígbà tí ó ní wọ̀ ilú, ó sì fí ẹ̀ ayaba.

6.0 Iṣẹ́ Sṣṣe

Dáhùn ibéèrè wònyí:

- 1a. Wo ipín kinní (paragraph 1) itàn yíí, ọ̀nà-èdè wo ni ó jẹyọ̀ níbè?
- b. Ìgbà mélòó ni ọ̀nà-èdè yíí jẹyọ̀?
2. Júwe iwà àti irísí orogún iyá Tanímòla
3. Irú ọmọ wo ni Tanímòla jẹ.
4. Àwọn kókó wo ni o rí fàyọ̀ nínú itàn náà.
5. Ẹ̀ ẹ̀gbéyẹ̀wò bátàni iparí àlọ̀ yíí . Àwọn ọ̀nà-èdè wo ni ó jẹyọ̀ níbè ? Fí àpẹ̀rẹ̀ gbe idáhùn rẹ̀ lẹ̀sẹ̀.

7.0 Ìwé Ìtọ̀kasí

Ọ̀pádòtun, O. (1994) *Àṣàyàn Àlọ̀ Onítàn*. Ibadan: Y-Books.